

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI

KATEDRA HISTORIE

VZDĚLÁVÁNÍ DÍVEK V PRAZE V 2. POLOVINĚ 19. STOLETÍ

se zaměřením na studijní kurikulum

Bakalářská diplomová práce

Olomouc 2017

Zpracovala: Klára Nováková

Vedoucí práce: doc. Mgr. Radmila Švaříčková Slabáková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci napsala samostatně, za pomoci pramenů a literatury, jejichž seznam je uveden na konci této práce.

V Olomouci dne

Podpis:.....

Klára Nováková

Ráda bych poděkovala doc. Mgr. Radmile Švaříčkové Slabákové, Ph.D. za cenné rady a připomínky. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří mi pomohli získat literaturu a prameny. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat také své rodině, která mě při tvorbě této práce podporovala.

OBSAH

ÚVOD	5
1. ŽENSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ DO KONCE 19. STOLETÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ	9
2. VYŠŠÍ DÍVČÍ ŠKOLA	16
2.1 Vznik	16
2.2 Studium	18
2.3 Závěr	20
3. AMERICKÝ KLUB DAM	22
3.1 Vznik	22
3.2 Činnost	24
3.3 Závěr	28
4. ŽENSKÝ VÝROBNÍ SPOLEK A ŠKOLA PŘI NĚM	30
4.1 Vznik	30
4.2 Studium	32
4.2.1 Obchodní škola	33
4.2.2 Průmyslová škola	34
4.2.3 Škola jazyková	35
4.2.4 Doplnkové studium	35
4.2.5 Ošetrovatelský kurz	36
4.3 Závěr	37
5. SPOLEK A STŘEDNÍ DÍVČÍ ŠKOLA MINERVA	39
5.1 Vznik	39
5.2 Studium	41
5.3 Závěr	44
ZÁVĚR	46
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY:	50
RESUMÉ	54
TEXTOVÉ PŘÍLOHY	55
Americký klub dam	55
Soukromé gymnázium Minerva	60
OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	72

ÚVOD

Tato bakalářská práce je zaměřena na vzdělávání žen a dívek, tedy přesněji na studijní kurikulum těchto institucí v období dlouhého 19. století. Devatenácté století můžeme definovat jako století změn, které nastávaly ve všech oblastech lidského života. Přejít od feudální k občanské společnosti znamenal ztrátu množství privilegií, které byly vyhrazeny pouze šlechtě. Rozšiřování politického práva znamenalo, že se do politického života zapojily i další společenské vrstvy. Změny se však netýkaly pouze mužské části populace, ale také ženy se dostaly do popředí více než kdykoli před tím a začaly volat po změnách, které by vedly k jejich emancipaci.

Již dříve jsem se v rámci povinné četby setkala s knihami od autorů, jmenovitě od Marie Bahenské či Mileny Secké, kteří se o otázku ženské spolkové činnosti a vzdělání zajímají dlouhodobě. Tato problematika mě velice zaujala a rozhodla jsem se o ní zjistit něco více, ať už v rámci seminární práce k dějinám 19. století, kdy jsem si zvolila téma *Elišky Krásnohorské a její pedagogické činnosti*, další četbou nebo přípravou na tuto práci. Přestože na téma dívčího vzdělání ve výše zmíněném období vznikla řada publikací, jen málo z nich se blíže zabývá náplní vyučovacích hodin a jejich obsah se zaměřuje na jednotlivé spolky, které financovaly a zajišťovaly vnitřní chod škol. Myslím si však, že pohled na studijní osnovy a náplň jednotlivých institucí je velmi důležitý. Právě z těchto informací lze vyčíst mnoho podrobností, které můžeme následně porovnat a vyvodit z nich jaký fenomén v tom daném období ve společnosti převládal.

Ve 40. letech dochází k zavedení ústavy, která znamenala probuzení politického života a spolkového ruchu, bohužel tento proces je přerušeno nástupem tzv. bachova absolutismu. Po jeho pádu a návratu k ústavnosti se proces obnovuje a dochází ke vzniku spolků, jak politických, tak kulturních a ženy začínají vytvářet své vlastní, které jsou pak stěžejní pro vznik

dalších institucí. Kromě Vyšší dívčí školy, která byla zřizována přímo městem Prahou, byla totiž většina škol zřizována spolkem, který se staral o jejich vnitřní chod a o získávání financí. To lze vidět také u Ženského výrobního spolku jakožto zřizovatele průmyslové a obchodní školy nebo u spolku Minerva, který se staral o chod stejnojmenného gymnázia. Další důležitou součástí šíření nových informací v ženském publiku jsou i samotné spolky. Spolek jako je Americký klub dam se kromě charitativní činnosti zaměřil na pořádání přednášek s velkého množství oborů a snažil se ženám předat povědomí o nejnovějších přístrojích a technologiích v domácnosti, které by jim usnadnily práci.

Další informací, kterou dále můžeme získat z prozkoumání programů a studijních plánů je i to, jak se dívčího vzdělávání dotýkala národnostní otázka. Stejně jako v jiných odvětvích, kde se například spolky dělily na ryze české a na ryze německé, i zde se projevovaly značné obrozenecké snahy. Všechny níže uvedené instituce totiž usilovaly o vychování správných českých vlastenek, a to také tím, že se hlavním vyučovacím jazykem stala čeština a například u AKD si můžeme povšimnout, že výlety, které se v jeho režii konaly, se pořádaly na známá místa české historie. I reakce českého tisku odkazují na jejich vlasteneckou činnost, za kterou jsou vyzdvihovány jako za jeden ze svých největších úspěchů.

Tato práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola se zabývá stručným nástinem rozvoje školství od období středověku až po konec 19. století. Jsou zde zaznačeny stěžejní mezníky, jako je vydání *Všeobecného školního řádu* či zakládání významných škol na území města Prahy jako byla například škola Budeč doktora Amerlinga, která je popsána v první kapitole. Následující kapitoly jsou věnovány již vybraným institucím vzniklým v 2. polovině 19. století v Praze. Právě na Praze, jakožto kulturním centru českých zemí, které se stalo vzorem pro další města, lze ukázat rozvoj dívčího vzdělání. Kromě vybraných spolků a škol existovala ve městě i řada dalších, ale v této práci popsané instituce jsou podle mého názoru fenomény svého období.

Kapitoly jsou za sebou uspořádány podle chronologického klíče a dalo by se říci, že každé desetiletí je zastupováno jednou významnou institucí, která se stala ve své době inovativní a kultovní záležitostí. Druhá kapitola je věnována *Vyšší dívčí škole* vzniklé v 60. letech, která představovala první dívčí školu, jejíž hlavním vyučovacím jazykem byla čeština. Třetí kapitola je zaměřena na *Americký klub dam*, který znamenal jinou formu přísunu informací k ženskému publiku. Kromě velkého množství odborných přednášek se jeho činnost specializovala taktéž na pořádání exkurzí, výletů a na značně rozvinutou charitativní činnost. Předposlední kapitola je zasazena do 70. let, kdy je problematika této práce představena na příkladu *Ženského výrobního spolku*, který se snažil svou činností umožnit ženám proniknout na trh práce a daleko více se tudíž osamostatnit. Poslední, pátá kapitola se zabývá gymnáziem *Minerva*, jakožto vrcholu ženského vzdělávání na konci 19. století, kdy došlo k završení v podobě vstupu studentek na univerzitní půdu. Všechny tyto instituce, ač v některých svých zásadách rozlišné, se staly pro svou existenci zcela nezbytnými, jelikož bez vzniku předchozí by nemohla vzniknout ani ta další. Nedílnou součástí této práce jsou i textové a obrazové přílohy v závěru, které doplňují jednotlivé kapitoly.

Bakalářská práce je vypracována s pomocí pramenů i odborné literatury. V odborné literatuře se obracím na autorky zabývající se touto problematikou dlouhodobě, mezi ně můžeme zařadit Marii Bahenskou¹, Milenu Lenderovou², Milenu Seckou³, Pavlu Vošahlíkovou⁴ či Marii L. Neudorfovou⁵. Mezi hlavní literaturu této práce patří dozajisté kniha Marie Bahenské, která nás provede řadou ženských spolků, vytvořených na území dnešního hlavního města po celé 19. století. Kromě institucí v této práci se zde dozvíme i řadu informací

---

¹ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005.

² LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě*. Praha 1999.

³ SECKÁ, Milena: *Americký klub dam: krůček k ženské vzdělanosti*. Praha 2012.

⁴ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla: *Rákoska v dílně lidskosti*. Praha 2016.

⁵ NEUDORFLOVÁ – LACHMANOVÁ, Marie: *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha 1999.

o spolcích jako je spolek *sv. Ludmily*, *Tělocvičný spolek paní a dívek pražských* a o řadě dalších. Kniha je zaměřena spíše na formální fungování spolků a kurikulem se zabývá pouze okrajově stejně jako další kniha použitá v této práci od Marie L. Neudorflové, jejíž titul se už nezaměřuje pouze na spolky a vzdělávání dívek, ale rovněž na jejich politické úsilí nebo na dělnická hnutí.

V případě pramenů jsou to pak výroční zprávy, životopisy a také dobový tisk. Zde jsem si vybrala *Národní listy* a *Ženské listy*. *Ženské listy* jakožto tiskový orgán Ženského výrobního spolku pravidelně v jedné rubrice informovaly o spolkovém dění. Pro tuto práci jsou však stěžejními vydání číslo 9. či 10. a to od roku 1871, tedy od roku založení Ženského výrobního spolku a školy při něm. Každoročně nás totiž listy, právě v těchto číslech, informovaly o studijním plánu spolkové školy Ženského výrobního spolku na nadcházející rok. Kromě vyučovaných předmětů a jejich obsahu, zde nalezneme také množství podrobností, jako je počet vyučovacích hodin nebo cena za jednotlivé kurzy. Spolková průmyslová a obchodní škola však není jedinou institucí, jejíž program se v těchto novinách objevuje. Mnoho podrobností je taktéž uveřejněno o Vyšší dívčí škole a o mnoho dalších. *Národní listy* představují přední tiskovinu v 19. století a proto se na jejich stránkách objevovaly ty nejvýznamnější události, mezi které patří i pro tuto práci důležité články o založení spolků či škol ale také o jejich úspěších. Co se týče výročních zpráv, ty jsou ponejvíce využity u střední dívčí školy a spolku *Minerva* a to se zaměřením na poslední desetiletí 19. století. Již od svého počátku totiž pravidelně vydával brožuru, ve které se můžeme dočíst nejen o vyučovaných předmětech, ale i o učitelském sboru a o množství používaných knih a dalších pomůcek. Výroční zpráva je důležitá také pro Americký klub dam. Potřeba využít výročních zpráv u těchto dvou institucí je ovlivněna tím, že o jejich programu v dobovém tisku nalezneme minimum.

1. ŽENSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ DO KONCE 19. STOLETÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ

Počátky vzdělávání žen nemůžeme přesně stanovit. Již ve středověku se od typického obrazu, který nám předkládá to, že vzdělaný je pouze muž a pouze muže má smysl něčemu naučit, odklání malé množství žen, které ve své době získaly stejné znalosti, ba někdy dokonce větší než onen příslušník silnějšího pohlaví. Musíme dát ale zapravdu tomu, že většina samotných dam se o nějaké vědění nezajímala. V období vrcholného středověku bychom našli dvě možnosti, kde se dívky mohly něčemu naučit, ani jednu však nenalezneme za zdmi městských škol tzv. partikulárek. První možností bylo domácí vyučování a tou druhou pak vyučování v klášteře, které získaly dívky rozšiřující řady jeptišek. Do první poloviny 17. století se i v některých bratrských školách objevovaly třídy pro nejmenší děti, které byly rozděleny jak na chlapecké, tak dívčí. Vyšší vzdělání však bylo určeno pouze chlapcům.

Celkově se v 17. století mění pohled na vzdělanost. Docházka do školy se začíná pokládat za jakousi přípravu do života a mezikrok mezi nevinným dětstvím a tíhou dospělosti, to vše ale jen v případě mužů. Dívkám byl tento mezikrok odepřen, a tak se z mladých dívek stávaly dospělé ženy vcelku záhy. Školství v našich zemích dostalo velkou ránu v době pobělohorské, kdy je nedostatek učitelů i kněží. Tento stav trvá až do druhé poloviny 18. století.⁶ Do první poloviny 18. století byla v českých zemích asi tisícovka škol, které navštěvovalo pouhých třicet tisíc dětí. Tento nízký stav byl způsoben nezájmem vrchnosti, nedostatečným dozorem ze strany církve, ale i tím, že samotní rodiče neměli zájem posílat své děti do školy a raději je využívali jako další pracovní sílu.⁷

Za velký mezník lze považovat vydání *Všeobecného školního řádu* Marií Terezií dne 6. prosince roku 1774, kterým byla zavedena povinná školní docházka pro všechny děti starších

---

⁶ LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě*. Praha 1999, s. 39-42.

⁷ DOLENSKÝ, Jan: *Dějiny pražského školství v letech 1860 – 1914*. Praha 1920, s. 5.

šesti let, ze všech zemí Habsburské monarchie. O rok později pak vzniká komise dohlížející na chod základních škol a gymnázií.⁸ Podle výše zmíněného řádu měla u každého farního kostela vzniknout škola obecná tj. triviální o dvou až třech třídách. Vyučovat se měly předměty jako náboženství, psaní, čtení a počítání. V kraji pak musela být zřízena alespoň jedna hlavní škola o třech třídách. Zde se měli studenti naučit základům latiny, měřičství, kreslení, také dějepisu a zeměpisu, písemností a nejdůležitějším bodům v domácím a polním hospodářství. Dívčí školy vznikaly v místech s vhodnými podmínkami a do učebního plánu byly zařazeny i ruční práce. Ve městech, kde sídlila zemská školní rada, pak byly vytvořeny školy normální a vzorné. Vyučování probíhalo hromadně, učilo se pouze z vybraných knih a na konci každého roku probíhaly veřejné zkoušky.⁹ V listopadu roku 1775 vznikla v Praze na Malé straně normální škola, podle které se následně tvořily další a další. Tako škola již měla zřízeno oddělení určeno výhradně pro výuku dívek.¹⁰ Následkem tohoto dokumentu se také zmenšil vliv církve na výchovu nové generace, což se projevilo její velkou nelibostí. Někteří duchovní nový systém školství veřejně odmítali, bojkotovali nově tištěné učebnice, zvláště pak ty zaměřené na vědu, které byly podle nich kacířskými díly. Proti zákonu se negativní ohlasy objevily také v řadách vrchnosti, která musela nově školství financovat, a mezi rodiči, kteří nechápali potřebu vzdělávání. Větším problémem se v českých zemích ukázal fakt, že čeština, která doposud měla své pevné místo na venkovských a městských školách, místy dokonce i na gymnáziích, má vymizet. Čeština po roce 1774 byla nahrazena němčinou, která měla být původně náhradou za mrtvou latinu. Cílem reformy tedy nemělo být pouze vzdělání poddaných, ale jak se později ukázalo, také jejich germanizace.¹¹

---

⁸ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 9.

⁹ DOLENSKÝ, Jan: *Dějiny pražského školství v letech 1860 – 1914*. Praha 1920, s. 5.

¹⁰ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 9.

¹¹ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla: *Rákoska v dílně lidskosti*. Praha 2016, s. 23-26.

Reforma se stala úspěšnou i přes jazykovou bariéru. Navýšil se jak počet samotných škol, tak počet dětí, které je navštěvovaly. Z celkového počtu dětí, školou povinných, jich na vyučování docházelo kolem 60 %, tedy asi 140 tisíc. Co se týče vzdělávání dívek, zde k takovému pokroku nedošlo. Do prvního desetiletí 19. století existovalo pouze 37 dívčích škol.¹² Z tohoto počtu pak šest sídlilo přímo v Praze a mezi ty neznámější patřila Týnská hlavní škola, která vznikla v 70. letech 18. století.¹³ Až v polovině století se poměr mezi dívkami a chlapci na školách ustálil. Přestože měly možnost navštěvovat všechny čtyři třídy, dívky většinou využívaly pouze studia v prvních dvou, a pak školu opouštěly, protože je čekala práce v domácnosti nebo vstup do služby. V období druhé fáze národního obrození se počty studentek stabilizovaly, přesto bylo jejich vzdělávání značně omezené. Jejich znalosti měly odpovídat tomu, aby se z nich staly dobré manželky, matky, hospodyně a v tomto období samozřejmě dobré vlastenky, víc se nepožadovalo. Dívkám se nedostalo jen menšího výběru škol, bylo pro ně těžší dosáhnout vzdělání než chlapcům, měly jiné osnovy, ale i ve školách jim byla věnována menší pozornost ze strany vyučujících a ve třídách většinou seděly na místech, kde bylo méně světla.¹⁴ Většina rodičů i pedagogů ženské vzdělání navíc považovala za zcela zbytečné nebo dokonce za škodlivé, proto především na venkově velké množství dívek školní docházku vynechávalo.¹⁵

Dívky nebyly jediné, které nevyhledávaly veřejné školy, ale také chlapce z bohatších rodin bychom v nich našli jen ojediněle. Rodiče měli strach z kvality vyučování, z přenosu nemoci a u dívek o mravní úpadek. Děti z vyšších a středních vrstev byly na místo toho

---

¹² LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě*. Praha 1999, s. 44.

¹³ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 9.

¹⁴ LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě*. Praha 1999, s. 47-48.

¹⁵ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla: *Rákoska v dílně lidskosti*. Praha 2016, s. 259-260.

nejčastěji vzdělávány v rámci domácího studie a následně přecházely do soukromých ústavů.

16

První polovina 19. století je spjata s ústavem pedagoga Karla Slavoje Amerlinga, který v roce 1842 založil školu *Budeč*. Ta byla o rok později rozšířena o dívčí oddělení a kromě budoucích učitelů a učitelek se zde měly učit také průmyslníci a řemeslníci. Amerling na myšlence o zřízení tohoto institutu pracoval již od třicátých let, kvůli nedostatku financí začal spolupracovat s hrabětem Lvem Thunem a dalšími bohatými měšťany. Nedostatek peněz však institut provázela po celou dobu jeho fungování a stal se mu i osudným.¹⁷ V roce 1848 byla škola zavřena, Amerling se stal ředitelem první hlavní české školy na Novém městě a následně, společně se svou manželkou, vytvořil vzdělávací spolek *Jednota paní svaté Anny*.¹⁸ Co se týče samotné dívčí školy, ta si po celou dobu svého fungování držela značně vysokou úroveň. Pod vedením Bohuslavy Rajske¹⁹ při ní byla dokonce zbudována školní knihovna. Vysoký standart si škola držela i díky tomu, že Amerling zval na přednášky různé umělce, spisovatele a odborníky. Součástí výuky byly také taneční besedy, naučné výlety a nacvičování divadelních představení.²⁰

Daleko lépe se dařilo soukromé dívčí škole založené v padesátých letech manželky Svobodovými. Institut navštěvovaly hlavně dívky z předních českých rodin a vyučovaly se předměty jako němčina, mravouka, kreslení, francouzština, prvouka, ruční práce, základy zeměpisu a dějepisu a v neposlední řadě náboženství.²¹

---

¹⁶ LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě*. Praha 1999, s. 47-48.

¹⁷ DOLENSKÝ, Jan: *Dějiny pražského školství v letech 1860 – 1914*. Praha 1920, s. 18.

¹⁸ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 11.

¹⁹ Bohuslava Rajske (1817-1872), rozená Antonie Reissová, byla učitelka, překladatelka a významná osobnost ženského hnutí v 1. polovině 19. století. Roku 1839 založila Společnost dívek českých. Byla velmi blízkou přítelkyní Boženy Němcové. BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 13, 167.

²⁰ NEUDORFLOVÁ – LACHMANOVÁ, Marie: *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha 1999, s. 22-23.

²¹ LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě*. Praha 1999, s. 55.

Vzdělávání žen až do poloviny 19. století mělo značně povrchní charakter. Nevyučovaly se žádné odborné předměty, ale pouze ty, které dívky přispěly do budoucího života, ve kterém měla ztvárnit roli matky a manželky. Tento trend na některých školách přetrvával i v pozdějších letech a ani samotné ženy se povětšinou nebránily tomu, že jejich vzdělávání skončilo v den jejich sňatku. Z tohoto vzdělávacího systému však vyplývá, že dívky neměly možnost se jakkoliv projevit mimo okruh rodiny a vždy byly závislé na některém z mužských příbuzných, ať už to byl otec či později manžel.

Šedesátá léta 19. století znamenají zlom, v tomto období dochází k přebudování celého školského systému. Ve městech, i nadále, rodiče dívek preferovali studium na soukromých školách nebo jim platili domácího učitele. Hlavní boom však zažívá zakládání jak odborných, tak vyšších dívčích škol, které měly studijní osnovy většinou obdobné jako chlapecké ústavy a byly obohaceny pouze o předměty zaměřené na chod domácnosti a na ruční práce.²² Čeština byla zrovnoprávněna s němčinou, která byla do té doby hlavním vyučovacím jazykem. Školní docházka byla prodloužena o dva roky na osm let a mezi povinné předměty byl včleněn tělocvik a hodiny kreslení. V roce 1869 vyšel zákon, který ženám umožnil vyučovat na dívčích, v nižších třídách smíšených a na chlapeckých školách, do této doby směly svou praxi vykonávat jako soukromé učitelky. Vedle řady soukromých dívčích škol začaly hojně vznikat také školy spolkové. V roce 1863 byla založena Vyšší dívčí škola, o osm let později pak průmyslová škola u Ženského výrobního spolku. Roku 1884 vznikla Pokračovací škola pro dívky se svým denním i večerním studiem, přičemž denní obsahovalo výuku ručních prací a večerní sloužilo jako doplnění obecných znalostí získaných na měšťankách. V roce 1892 se pak obě oddělení sloučila do jednoho, v jehož rámci se dívky učily psát na stroji a těsnopisu a o tři roky později začala fungovat Městská dívčí průmyslová škola. Vrcholem ženského vzdělání bylo založení dívčího gymnázia Minerva.

---

²² VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla: *Rákoska v dílně lidskosti*. Praha 2016, s. 133.

Poslední desetiletí 19. století znamená pro dlouhou cestu ženského vzdělávání završení v podobě založení gymnázia Minerva Eliškou Krásnohorskou a následnou možnost absolventek nastoupit na univerzitu. První dívky začaly navštěvovat filozofickou fakultu v roce 1897 a po jejím dokončení mohly získat místo jako středoškolské profesorky. Následně se studentky dostaly i na lékařskou fakultu, ale studium na právnické jim bylo odepřeno téměř až do začátku 1. světové války.²³

Na rozšíření nových myšlenek a informací mezi ženskou populací se od šedesátých let podílely nemalou měrou také spolky. Jejich vznik byl usnadněn prosincovou ústavou z roku 1867, jejíž součástí byl také zákon *O právu spolčovacím*. V první vlně byly zakládány spolky dobročinné a podpůrné, které pomáhaly chudým studentům, sirotkům či vdovám. Následně se formovaly spolky zájmové, mezi takové můžeme řadit i pěvecký spolek Hlahol či Sokol.²⁴ Od šedesátých let se začal projevat i český tisk, ve kterém byly velmi často uveřejňovány informace o špatné situaci některých žen. Bylo poukazováno na jejich nedostatečné vzdělání, díky kterému by si mohly najít vhodnou práci, tak se osamostatnit a samostatně se uživit. Myšlenka vytvoření spolků, které by si pod svá křídla vzaly zakládání dívčích škol, se dostala do širokého povědomí. Velmi aktivními se v této činnosti staly Karolína Světlá, Věnceslava Lužická – Srbová²⁵, Sofie Podlipská²⁶, Marie Riegrová – Palacká²⁷ a mnoho dalších. Z jejich iniciativy v roce 1863 vznikl *Český výrobní spolek* a v roce 1871 pak *Ženský výrobní spolek*.²⁸ Český výrobní spolek dva roky po svém vzniku inicioval založení první dívčí odborné školy

---

²³ BOROVIČKA, M. – KAŠE, J. – KUČERA, J. P. – BĚLINA, P.: *Velké dějiny země Koruny české XII. B 1890 – 1918*. Litomyšl 2013. s. 345.

²⁴ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 32-35.

²⁵ Věnceslava Lužická – Srbová (1835-1920), byla spisovatelka, publicistka a členka řady ženských spolků mj. Spolku sv. Ludmily či Ženského výrobního spolku. BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 47, 53, 165.

²⁶ Sofie Podlipská (1833-1897), rozená Rottová, byla česká spisovatelka a sestra Karolíny Světlé. SKALIČKA, Jiří: *Panorama české literatury*. Praha 1994, s. 132.

²⁷ Marie Riegrová – Palacká (1833-1891), byla dcerou Františka Palackého a také filantropka. BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 168.

²⁸ NEUDORFLOVÁ – LACHMANOVÁ, Marie: *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha 1999, s. 41.

v Praze. Do této školy docházely hlavně dívky z chudých poměrů. Vyučovaly se předměty jako účetnictví, psaní na stroji, šití prádla a šatů. V rámci kreslířského kurzu probíhaly hodiny dřevoryectví, litografie, malby na sklo a porcelán. Hlavní snahou školy bylo upevnit v dívkách mravní zásady, smysl vlastenectví a utvoření vyšších životních cílů. Co se týče Ženského výrobního spolku, pod něj od roku 1872 spadá nově otevřená obchodní a průmyslová škola.²⁹

Členství ve spolku se stalo prestižní záležitostí a bylo nepsaným pravidlem, že v těchto kruzích by se měla pohybovat každá dívka ze střední měšťanské vrstvy. Spolková činnost byla také možností, při které se ženy a dívky mohly projevit mimo domov a kruh rodiny. Jména členek se na seznamech mnoha spolků opakují. Mezi ty nejznámější patřily Americký klub dam, Ženský výrobní spolek, Spolek sv. Ludmily³⁰ nebo Tělocvičný spolek paní a dívek pražských^{31, 32}.

---

²⁹ PÁNKOVÁ, Markéta: *Vzdělávání dívek v Čechách*. Praha 2008, s. 13.

³⁰ Spolek sv. Ludmily vznikl v roce 1851 a již od počátku je spojován se jménem Marie Riegrové – Palacké. Zaměřoval se jak na vzdělávání, tak na organizování vlasteneckých projektů. V druhé polovině 60. let 19. století vznikla při spolku ženská průmyslová škola pro chudé dívky. BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 62.

³¹ Tělovýchovný spolek paní a dívek pražských byl založen na konci 60. let 19. století. V tomto období se stal ojedinělou institucí v rámci ženského světa. BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 97.

³² BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 54-56.

2. VYŠŠÍ DÍVČÍ ŠKOLA

2.1 Vznik

Na počátku šedesátých let se začal na půdě pražské městské rady řešit problém s nedostačujícím množstvím dívčích škol a to hlavně škol, ve kterých by se učilo česky. Do této doby dívky navštěvovaly nižší třídy triviálek, další vzdělávání pak bylo na rozhodnutí rodičů. Významnou osobností se stal školní rada Josef Wenzig³³. Wenzig v roce 1861 předložil pražské radě návrh na vytvoření vyšší dívčí školy o sedmi třídách, které by byly rozděleny na nižší a vyšší oddělení. Dívky by zde nezískaly pouze potřebné znalosti, ale dostalo by se jim i taneční, pěvecké a tělesné výchovy. Rada tento návrh odsouhlasila a tak zároveň uspokojila požadavky českých vlastenců.³⁴ Škola měla být otevřena jako první česká škola, která by poskytovala dívkám vyšší vzdělání, měla dívky odradit od nástupu do německých, klášterních nebo penzionátních škol, hlavně od škol, jenž byly nenárodní a nepokrokové, naopak jim chtěla v budoucnu zajistit demokratičtější a účelné vzdělání přiměřené k jejich pohlaví.³⁵

Wenzig se o problematiku dívčího vzdělávání zajímal dlouhodobě a někdy na přelomu 50. a 60. let se v jeho domě zformoval diskuzní salon, který navštěvovaly mnohé osobnosti mimo jiné i Marie Riegrová – Palacká a Vilém Gabler. Společně pak probírali možné plány a návrhy na rozvoj dívčích škol i českého spolkového života. Právě proto se mohl Wenzig při realizaci svého návrhu obrátit s nabídkou ředitelského postu právě na Gablera.³⁶ Gabler byl však i zkušeným pedagogem, působil jako domácí učitel v mnoha bohatých a významných rodinách, dokonce učil děti knížete Jana Lobkovice či srbského knížete Alexandra

---

³³ Josef Wenzig (1807-1876) byl pedagog, ředitel první české reálky a od 60. let 19. století také politik. Byl zastáncem národní rovnoprávnosti na středních školách. BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 40, 170.

³⁴ MALÝ, Jakub: *Naše znovuzrození*. Část 5. Praha 1880, s. 72-73.

³⁵ *Šedesát let Vyšší dívčí školy*. In: Národní listy, 15. června 1923, roč. 63, č. 162, s. 2.

³⁶ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 40.

Karad'orděviče. Velmi pečlivě si taktéž prostudoval fungování podobných škol v zahraničí jak těch německých, tak švýcarských a francouzských. Z francouzského systému pak do nové školy aplikoval post třídní učitelky, který byl osvědčený z organizačního hlediska.³⁷ Hlavně třídní učitelky se totiž měly v budoucnu zasloužit o výbornou kázeň studentek, o jejich prospěch a morální vzdělání.³⁸

Vyšší dívčí škola česká v Praze byla slavnostně otevřena dne 4. října roku 1863. Velký úspěch zaznamenala již na počátku prvního roku, kdy se zapsalo přes devadesát zájemkyň. V začátcích musely škole stačit provizorní pronajaté prostory, jelikož pozdější školní budova ve Vodičkově ulici byla teprve ve výstavbě.³⁹ Výše školného byla stanovena na dvě až čtyři zlaté měsíčně, což byla na tu dobu dosti vysoká částka, proto byla škola přístupná jen určitému okruhu dívek a stala se značně elitářskou.⁴⁰

Zápis do prvních tříd probíhal ve dnech 14. a 15. září a školní rok začínal o den později. Do prvního ročníku mohly nastoupit dívky starší jedenácti let, kritérii pro druhý a třetí pak byly věk a výsledky přijímacího řízení. Do roku 1885 byla nejvyšším ročníkem čtvrtá třída, ve které mohly studovat žákyně starší patnácti let. V roce 1875 se zapsalo celkově 277 dívek a tento počet se postupně zvyšoval, což dokazuje, jaký zájem projevovala česká veřejnost o tento institut.⁴¹ Po dvaceti pěti letech fungování, tedy v roce 1888 bylo zapsáno již 377 dívek. Dalo by se říci, že tento nárůst byl způsoben otevřením páté a šesté třídy v předchozích letech, ale tyto ročníky navštěvovalo pouhých třicet devět žákyň. Na tento nedostatečný zájem o vyšší ročníky ze strany dívek starších patnácti let si stěžuje i článek uveřejněný v *Ženských listech*.⁴²

---

³⁷ *Vznik Vyšší dívčí školy královského hlavního města Prahy (K oslavě 50letého trvání)*. In: *Národní listy*, 1913, roč. 53, č. 169, s. 9.

³⁸ KRÁSNOHORSKÁ, Eliška: *Tré vyšších škol ženských v Praze*. In: *Ženské listy*, 1877, č. 9, s. 136.

³⁹ *Národní listy*, 4. 10. 1863, roč. III., č. 231, s. 3.

⁴⁰ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 41-47.

⁴¹ *Ženské listy*, 1875, roč. 3, č. 9, s. 147.

⁴² *Ženské listy*, 1888, roč. 16, č. 9, s. 159.

„ Tážeme se, co asi činí v bohatších domech mladinké slečinky asi od 15. do 17. roku, čím asi zabývají se po celé dni a měsíce v té době, kdy právě dívce pro vnitřní uznání povahy a srdce, jakož i pro zevní brus salonní zapotřebí jest nejvíce šlechtícího vědění, nejvíce po učení a vědění? “⁴³

Na druhou stranu je potřeba říci, že tento problém se týkal opravdu jen posledních dvou ročníků a nižší třídy byly přeplněny uchazečkami, takže bylo potřeba otevřít i paralelní třídy.⁴⁴

2.2 Studium

Předměty, které se na Vyšší dívčí škole vyučovaly, byly rozděleny do dvou kategorií a to na předměty povinné a mimořádné. Mezi předměty povinné patřily hodiny náboženství, zeměpisu a dějepisu, zpěvu, krasopisu a kreslení, počtů, češtiny, němčiny a francouzštiny.⁴⁵ Třetí ročník byl pak obohacen o předměty jako technologie, měřičství a účetnictví. Ve čtvrtém ročníku osnovy obsahovaly i psychologii, vychovatelství, českou a německou literaturu, a zdravotvědu.⁴⁶ Přírodní vědy byly rozděleny do třech ročníků a to tak, že v prvním ročníku se dívky věnovaly zoologii, ve druhém botanice a ve třetím byla přidána chemie a fyzika.⁴⁷ Nermalou součástí výuky na této škole byly i předměty týkající se chodu domácnosti, a to hodiny ručních prací, šití a úpravy šatů, zdravotvědy a nauky o domácím hospodářství.⁴⁸ Těmto předmětům bylo věnováno pět hodin týdně, tedy nejvíce vzhledem k tomu, že ostatní předměty se vyučovaly ve dvou, třech či výjimečně čtyřech hodinách a na chod hodin ručních prací dohlížely třídní učitelky.⁴⁹ Prvními třídními učitelkami se staly Matylda Jiříková a Anna Becková, provdaná Gablerová, později se k nim přidaly i Josefa Dumontová, Marie Lahodivá

---

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Ženské listy, 1888, roč. 16, č. 9, s. 159.

⁴⁶ Ženské listy, 1875, roč. 3, č. 9, s. 147.

⁴⁷ KRÁSNOHORSKÁ, Eliška: *Tré vyšších škol ženských v Praze*. In: Ženské listy, 1877, č. 9, s. 135.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 46-47.

a Barbora Janoušková. Mimořádnými předměty byly označeny především cizí jazyky jako polština, ruština nebo angličtina, ale patří sem i hodiny tělocviku.

Kromě třídních učitelek se na výuce podílel i značný pedagogický sbor. Kromě samotného prof. Gablera na škole působili profesoři V. Pakosta, J. Paul, L. Šourek, B. Frida, S. Pikas a slečny A. Sladkovská, K. Rebcová nebo B. Kodymova. Vedle stálého personálu na škole pracoval i mimořádný nebo výpomocný personál. Zde bychom mohli nalézt Dr. J. Nováka, slečnu A. Pazderníkovou, abbého L. Fauvina a další.⁵⁰

V dalším desetiletí bylo studium rozděleno do čtyř ročníků a v roce 1885 pak do pěti a o rok později bylo prodlouženo na šest let. Do posledních dvou ročníků byl přidán nový předmět a to pedagogika, který se mohl navštěvovat jak v hodinách řádných, tak mimořádných. Vznikla také příprava, která měla umožnit studium dívkám pocházejících z míst, kde jim nebylo poskytnuto dostačující vzdělání.⁵¹

Roku 1900 došlo k vydání nového nařízení pro reorganizaci vyšších dívčích škol, které nově nosily status lyceí. Školy měly do této doby značnou volnost a jejich organizace se odvíjela od místních zvyklostí a poměrů, to však nedovolovalo vytvořit ucelený učební plán, což mělo za následek, že dívky nemohly vstupovat jako mimořádné posluchačky na univerzitu. Studium bylo rozděleno na šest ročníků a proměnil se i rozvrh, přesto se ale i nadále dbalo na to, aby se studentky naučily vše potřebné k chodu domácnosti, avšak předměty k tomu určené byly nově zařazeny do kategorie nepovinných předmětů.⁵² Studium nebylo stále totožné s tím chlapeckým a některé předměty byly přizpůsobeny přímo pro dívky, tak tomu bylo hlavně ve výuce jazyků, kde se dbalo na výběr četby vhodný pro dívčí posluchačky.⁵³

---

⁵⁰ Ženské listy, 1888, roč. 16, č. 9, s. 159.

⁵¹ *Rozvoj školství v královském hlavním městě Praze pod správou českého zastupitelstva v letech 1860 až 1890.* Praha 1891, s. 63.

⁵² DRTINA, F.: *Dívčí školství u nás a jinde.* Praha 1906, s. 31-32.

⁵³ Tamtéž, 35-40.

2.3 Závěr

Vyšší dívčí škola, na rozdíl od pozdějších vzdělávacích institucí, jako byla obchodní a průmyslová škola při Ženském výrobním spolku či ještě později gymnázium Minerva, nepočítala s uplatněním dívek mimo rodinný kruh. Snažila se o to, aby studentky byly připraveny do života ženy v domácnosti, a tomu také odpovídá rozvrh, kdy nejvíce hodin v týdnu je věnováno právě předmětům týkající se domácnosti.⁵⁴

V následujících letech začaly vznikat vyšší dívčí školy i jinde, například v Brně, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Plzni atd.⁵⁵ S tímto množstvím a také se samotným vývojem školství, kdy se začínají prosazovat školy, které chtějí dívkám umožnit uplatnění i mimo rodinu, vyvstává otázka, jestli je Vyšší dívčí škola v Praze schopna těmto novotám konkurovat. O jistých třenicích nás informuje i Eliška Krásnohorská ve svém článku s názvem *Tré vyšších škol ženských v Praze* uveřejněném v Ženských listech v září 1877, kde reaguje na Gablerův výrok, ve kterém staví Vyšší dívčí školu do stejné kategorie jako Ženský výrobní spolek. Krásnohorská s dávkou trpkosti toto tvrzení odmítá a klade důraz na to, že tyto dvě instituce si nejsou podobné jak náplní, tak ani ve vnitřním fungování. Podotýká, že Ženský výrobní spolek je spolkem dobročinný, žijící především z darů, kdežto Vyšší dívčí škola je hojně podporována ze strany města. Na druhou stranu však nezapomíná vyzdvihnout fakt, že i Vyšší dívčí škola je zde proto, aby vychovávala české „dcery“.

„ Neznámo nám, kdo asi dal vzniknouti myšlence o konkurenci, kterou p. Ph. Dr. Vilém Gabler, ředitel městské vyšší dívčí školy v Praze, právem odmítá ve výroční své zprávě: Pravíť: „ Městská vyšší dívčí škola neměla nikdy konkurovati ani s ústavem vzdělávacím pro nastávající učitelky, ani s odbornými školami ženského výrobního spolku, ve kterých dívky určitého směru dobytí mohou užitečných vědomostí, pomocí nichž by mohly býti s to, aby samy

---

⁵⁴ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 41-47.

⁵⁵ LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě*. Praha 1999, s. 64.

o sobě pojistily si svou existenci. "(...) „, Nastává tedy otázka, zdaliž městská vyšší dívčí škola vedle těchto vzdělávacích ústavů ženských nepozbyla svého účelu, zdaliž ještě nyní postačí vysloviti, že konkurovati nechce s těmito ústavu, anobrž nebude-li snad třeba říci, že konkurovati nemůže.“⁵⁶

Škola neprošla žádnou radikální změnou ani v následujících letech. Stále lpěla na svých počátečních ideálech, a to poskytnout vzdělání přiměřeně k ženskému pohlaví. Přestože v posledním desetiletí 19. století nebyla pro vývoj ženského vzdělání tak důležitá, nemůžeme upřít to, že Vyšší dívčí škola znamenala ve svých počátcích velký přínos a změnu, nejenom tím, že vyučování probíhalo v češtině.⁵⁷ Tento institut totiž ve své době nepředstavoval mezník pouze ve školství, ale také mezník českého národa. Když zvážíme kontext 60. let 19. století můžeme tento počín chápat jako snahu vyrovnat se německy mluvícímu obyvatelstvu a Vyšší dívčí školu jako institut, který měl „odchovávat“ novou generaci českých vlasteneckých žen. Ve stejném smyslu se vyjadřuje nejenom Jakub Malý⁵⁸, ale také později Eliška Krásnohorská⁵⁹ nebo Národní listy ve svém článku *Vznik Vyšší dívčí školy královského hlavního města Prahy*, který vznikl na oslavu padesátého výročí fungování školy.⁶⁰

---

⁵⁶ KRÁSNOHORSKÁ, Eliška: *Tré vyšších škol ženských v Praze*. In: *Ženské listy*, 1877, č. 9, s. 131-132.

⁵⁷ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*, Praha 2005, s. 50-52.

⁵⁸ MALÝ, Jakub: *Naše znovuzrození. Část 5*. Praha 1880, s. 72.

⁵⁹ KRÁSNOHORSKÁ, Eliška: *Tré vyšších škol ženských v Praze*. In: *Ženské listy*, 1877, č. 9.

⁶⁰ *Vznik Vyšší dívčí školy královského hlavního města Prahy (K oslavě 50letého trvání)*. In: *Národní listy*, 22. 6. 1913, roč. 53, č. 169, s. 9.

3. AMERICKÝ KLUB DAM

3.1 Vznik

Americký klub dam, byl spolek založený v roce 1865 a již od počátku byl spojován se jménem rodiny Náprstků, konkrétně s Vojtou Náprstkem⁶¹ a jeho manželkou Josefou Náprstkovou⁶², rozenou Křížkovou. Vojta Náprstek byl významným hybatelem feministického hnutí u nás. Už v době svých studentských let si uvědomoval omezenou roli českých žen. Dobrovolně tedy docházel do pár pražských rodin, kde učil dívky češtinu, zeměpis, literaturu nebo historii.

V roce 1848 se jako mnoho dalších přívrženců národního hnutí účastnil bojů na barikádách, za což si vysloužil trest smrti. Po období skrývání se, emigroval do zámoří. V Americe se usadil v Millwaukee a velmi rychle se zapojil do společenského dění, jeho hlavním cílem bylo načerpat, co největší množství informací, které by pak mohl využít ve své vlasti. I nadále se zabýval ženskou otázkou a možnostmi jejich studia, jejich uplatněním v domácnosti a společnosti. Když se po deseti letech opět vrátil do monarchie, byl nemile překvapen celkovou zaostalostí zdejší společnosti. Přestože byl z politických důvodů i dále sledován policií, vrhl se do realizování svých plánů.⁶³

Náprstek měl představu toho, že česká žena dosáhne ve společnosti stejné postavení jako ta americká. Nebude se orientovat pouze na svou domácnost, ale v případě nouze se o sebe dokáže postarat. Dne 6. ledna 1863 se na Střeleckém ostrově konala přednáška, kde Náprstek

---

⁶¹ Vojta Náprstek (1826-1894) byl český vlastenec, mecenáš, feminist a zakladatel průmyslového muzea. NEUDORFLOVÁ – LACHMANOVÁ, Marie: *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha 1999, s. 433.

⁶² Josefa Náprstková (1838-1907) byla manželkou Vojty Náprstka a společně s ním se podílela na vybudování průmyslového muzea. Stejně jako on byla mecenáškou, feministkou a filantropkou. NEUDORFLOVÁ – LACHMANOVÁ, Marie: *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha 1999, s. 433.

⁶³ SECKÁ, Milena: *Americký klub dam: krůček k ženské vzdělanosti*. Praha 2012, s. 15 – 17.

své myšlenky veřejně prezentoval, čímž vzbudil rozporuplné reakce, hlavně u posluchačů mužského pohlaví. Přestože se někteří s jeho názory neztotožnili, bylo zde i mnoho lidí, kteří ho začali obdivovat a souhlasit s ním. Mezi takové můžeme zařadit i Karolinu Světlou, ta mu společně s několika přítelkyněmi dokonce sepsala děkovný dopis.⁶⁴ Tento dopis byl uveřejněn i v Národních listech pod názvem *Adresa českých paní*. Kromě poděkování Světlá reaguje také na vlažné přijímání otázky ženského vzdělávání a nepochopení u české společnosti.

*„Vy pane první jste k nám volal: Bud'te činnny, rozdělíme se s vámi o poklady vědy, umění a průmyslu; závod'te s námi a těšiti se budeme, dostíhnete-li nás pracemi svými.(...) Ano, my se budeme učit, my se budeme vzdělávat, nedbajíce na posměch, vtipkování a krčení ramen, neboť bez boje není vítězství.“*⁶⁵

Následovalo mnoho dalších přednášek. Počátkem roku 1865 se Vojta Náprstek obrátil na Karolinu Světlou, s návrhem přednášky pouze pro ženy a dívky. Ujistil ji, že na ní nebude pozván žádný muž, tedy že nebude ohrožena pověst ani jedné ze zúčastněných.

Dne 15. ledna se v Náprstkově knihovně sešlo celkem čtyřicet devět žen a dívek. Kromě Karolíny Světlé se zúčastnily přednášky i Eliška Krásnohorská, Sofie Podlipská, Blažena Erbenová, Marie Riegrová starší i mladší, Marie Fričová a další. První přednášku na téma *Astronomie* vedl profesor František Josef Studnička⁶⁶. Ta zaznamenala velký úspěch a profesor byl pozván ještě několikrát.⁶⁷

Získat členství v klubu bylo dosti složité, v porovnání k jiným ženským spolkům. Členkou se mohla stát dívka, která byla starší šestnácti let a byla doporučena minimálně dvěma stávajícími členkami. Těmito podmínkami se předcházelo udávání a nechtěnému pomlouvání.

---

⁶⁴ LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě*. Praha 1999, s. 240.

⁶⁵ Národní listy, 3. 2. 1863, roč. III., č. 27, s. 1-2.

⁶⁶ František Josef Studnička (1836-1903) byl univerzitním profesorem a matematikem. BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 169.

⁶⁷ LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě*. Praha 1999, s. 240 – 241.

Celkově by se dalo říci, že spolek byl dostupný pouze omezené společenské skupině. V seznamu členek si můžeme povšimnout, že velké množství jmen je totožné s ostatními známými ženskými spolky, jako byl Ženský výrobní spolek, mnoho žen pocházelo z intelektuálních kruhů, byly to manželky, sestry a dcery tehdejších vědců, umělců či politiků. Nalezneme zde však i mnoho učitelek a členek Spolku českých učitelek.⁶⁸ Do klubu pravidelně docházely například Teréza Nováková⁶⁹, Eliška Krásnohorská, Karolína Světlá, Věnceslava Lužická – Srbová, ale také ženy spojené s tehdejšími významnými muži jako je Louisa Čelakovská⁷⁰, Marie Riegrová, Theodora Němcová a mnoho dalších.⁷¹

Spolek neměl žádné ústřední vedení, funkci protektora zastával až do své smrti v roce 1894 Vojta Náprstek. Neplatily se žádné příspěvky, tudíž nebyla potřeba ani pokladní, neexistoval sekretář. Toto zřízení mělo zabránit vnitřním rozbrojům a žárlivosti mezi členkami klubu.⁷²

3.2 Činnost

Základním cílem spolku se stalo nejen vzdělání, kdy se členky měly obeznámit s nejnovějšími informacemi, ale měly se zaměřit také na charitativní činnost. Pro účely vzdělání jim byla přístupná knihovna v Náprstkově domě, a to ve středu a sobotu od dvou do sedmi hodin odpoledne a v neděli dopoledne.⁷³ K dispozici dívky měly všechny díla, která v knihovně našly. Kromě knih a periodik, se zde nacházely novinové výstřižky, fotografie, grafika a

---

⁶⁸ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*, Praha 2005, s. 83 – 84.

⁶⁹ Teréza Nováková (1853-1912) byla česká spisovatelka a publicistka. SKALIČKA, Jiří: *Panorama české literatury*. Praha 1994, s. 156.

⁷⁰ Luisa Čelakovská byla snachou F. L. Čelakovského. BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 162.

⁷¹ *Památník třicetileté činnosti bývalého Amerického klubu dam v Praze (1865-1895), jež založil Vojta Náprstek*. Praha 1896, s. 106-117.

⁷² BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 82.

⁷³ ZOUBEK, František Jan: *Encyklopedie paedagogická: slovník vědomostí z vychovávání a vyučování domácího a veřejného ve školách nižších, středních a vysokých*. Praha 1886, s. 231.

stereoskopické obrázky.⁷⁴ Celkem zde bylo přes čtyři tisíce svazků, z toho asi čtyři sta unikátních knih novinových výstřížků, obsahující většinou problematiku ženské otázky.⁷⁵ Členky měly za úkol si v tomto množství vyhledat potřebné informace, zpracovat je a následně je prezentovat. Pro dívky to byla úplně nová zkušenost, nikdy před tím jim tato možnost nebyla poskytnuta, proto jim chyběl celkový přehled, neuměly informace správně zpracovat a vysvětlit. Nově se také učily vytvářet poznámky z přednášek.⁷⁶

Přednáškový cyklus byl rozdělen do dvou částí. Část přednášek se konala v Náprstkově knihovně a to především v zimních měsících. Druhá část byla prezentována na výletech a na odborných exkurzích. Výletů poučných, jak byly označovány exkurze, bylo uspořádáno během prvních devatenácti let více jak dvě stovky na různá místa v Praze i mimo ni. Zaměření bylo velmi široké, mezi navštívenými místy najdeme kromě škol, muzeí, knihoven, výstav také kostely, hřbitovy, nemocnice, prádelny, blázinec a mnoho dalších. Některé exkurze byly doplněny o přednášky. Takovým případem byla i návštěva městské plynárny, kterou členky klubu navštívily mnohokrát, zde byla prohlídka doplněna o výklad inženýra Josefa Krosty.⁷⁷

Výlety byly pořádány převážně v letních měsících. Mezi lety 1865 – 1882 bylo uspořádáno 283 výletů. Nejnavštěvovanějšími místy byl Bubeneč, Chuchle, Nebozítek nebo Černošice. Počet výletů však před koncem století postupně klesal.⁷⁸ V letech 1885 až 1888 se konalo již jen pět výletů a po roce 1888 ustaly úplně.⁷⁹

Zimní měsíce, jak už bylo zmíněno výše, byly určeny pro přednášky konající se v knihovně rodiny Náprstkoví. Za prvních dvacet let fungování spolku se konalo více jak 470

---

⁷⁴ SECKÁ, Milena: *Americký klub dam: krůček k ženské vzdělanosti*. Praha 2012, s. 24.

⁷⁵ LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě*. Praha 1999, s. 244.

⁷⁶ SECKÁ, Milena: *Americký klub dam: krůček k ženské vzdělanosti*. Praha 2012, s. 24 – 26.

⁷⁷ *Památník třicetileté činnosti bývalého Amerického klubu dam v Praze (1865-1895), jež založil Vojta Náprstek*. Praha 1896, s. 77-81,

⁷⁸ Tamtéž, s. 83-86.

⁷⁹ <http://americkyklubdam.wz.cz/04-cinnost.htm> [cit. 2. 10. 2016].

přednášek. Podobně jako výletů, tak i množství přednášek klesalo.⁸⁰ Mezi lety 1885 až 1889 se konalo pouze 22 přednášek. Posledním přednášejícím byla Věnceslava Lužická, jejíž výklad se konal 20. března 1889.⁸¹

Z přehledu v závěru této práce je jasné, že přednášky měly různorodá témata. Nalezneme zde výklady z oborů jako historie, medicína, literatura, přírodopis, zeměpis, velmi časté byly i přednášky o technice a nových technologiích, kdy byly posluchačkám představeny nové vymoženosti, jenž by jim usnadnily každodenní život a zkrátily tak dobu, kterou věnují péči o domácnost. Postupem času se mezi přednášejícími začaly objevovat i jména samotných členek, což dokazuje, že se ženy cítily v prostorách knihovny bezpečně a sebevědomě.⁸² Jako první vystoupila Sofie Podlipská v roce 1866, ta se u přednášejícího pultu objevila ještě mnohokrát. V dalších letech se představily také Ludmila Šimáčková⁸³, Anna Srbová – Lužická, Marie Kalašová, Julie Kominíková, Anna Bayerová⁸⁴, Miroslava Kavánová, Bohumila Klimšová, Karla Machová a další.⁸⁵

Součástí aktivit dam z klubu byla dosti různorodá charitativní činnost. Členky pravidelně navštěvovaly ústav hluchoněmých v Roztokách. Americký klub dam také velmi často organizoval výlety a vycházky s chudými dětmi, měl jim tak být kompenzován nedostatek pohybu způsobený pobytem ve velkoměstě. Při těchto vycházkách se členky staraly i o stravování dětí, každá měla za úkol vzít jídlo pro sebe a alespoň jedno dítě. Kromě výletů se

---

⁸⁰ *Památník třicetileté činnosti bývalého Amerického klubu dam v Praze (1865-1895), jež založil Vojta Náprstek.* Praha 1896, s. 65.

⁸¹ <http://americkyklubdam.wz.cz/04-cinnost.htm> [cit. 2. 10. 2016].

⁸² *Památník třicetileté činnosti bývalého Amerického klubu dam v Praze (1865-1895), jež založil Vojta Náprstek.* Praha 1896, s. 65-76.

⁸³ Ludmila Šimáčková (1844-1879) byla spisovatelka, publicistka a jedna ze zakladatelek Ženského výrobního spolku. Byla také sestrou Josefy Náprstkové. BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století.* Praha 2005, s. 169.

⁸⁴ Anna Bayerová (1852-1924) byla jedna z prvních českých lékařek. Svůj titul získala ve Švýcarsku na konci roku 1881. Po návratu do vlasti chtěla provozovat vlastní praxi, kde jí to nebylo umožněno. BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století.* Praha 2005, s. 31, 161.

⁸⁵ <http://americkyklubdam.wz.cz/04-cinnost.htm> [cit. 2. 10. 2016]

pro děti pořádaly taktéž různé slavnosti a oslavy. Jedna z největších se konala na Rohanském ostrově na konci červa 1867, které se účastnila více jak tisícovka dětí.⁸⁶ Nemalou pozornost zaznamenala i slavnost pro děti zorganizovaná na jaře o rok později na Žofíně, o čemž nás podrobně informují noviny *Světobzor* ve svém článku, který popisuje průběh této akce.

„ Zdá se, že bylo úmyslem šlechetných dam, nejen oslaviti narozeniny horlivého protektora klubu amerického, nýbrž i naučit děti novým hrám (...). Dle četného obecnstva a účastenství i hostů ve hrách s radostí se domníváme, že se smysl pro děti vůbec a pro zábavy dětské zvláště i v naší Praze zmáhati počíná.“⁸⁷

Nemalou starost projevíly dámy také v péči o raněné a nemocné a to převážně v období prusko – rakouské války, z jejichž počty si vláda nevěděla rady. Kromě zdravotní péče se o vojáky klub staral i hmotně, když byla uspořádána sbírka oblečení a finanční pomoci, mimo jiné členky zajišťovaly i korespondenci s příbuznými. Ošacení však neposkytoval pouze raněným vojákům, ale v rámci spolkové činnosti ženy šly i pro městské sirotčince s podporou dobrovolných dárců i města.⁸⁸ Na obětavou práci dam s raněnými vojáky vzpomínají Národní listy ještě v roce 1896 v článku vydaném u příležitosti sedmdesátých narozenin Vojty Náprstka, ve kterém se kromě výše zmíněných informací probírá rovněž jeho neúnavná snaha šířit nové informace mezi ženským obecnstvem a o jeho vlastním zapojení do starosti o raněné.

„Ještě před dopravou raněných byly do nemocnice dodány balíky obvazů, cupaniny, prádla, tabáku, rumu, vína, citronů, cukru, čaje. Dámy klubu dostavše zprávu o dopravách trpitelů válečných, chystaly se k návštěvám u nich, k čemuž mely třikráte do týdne povolení. Přinášely s sebou květiny, lahůdky, časopisy a knihy. Hleděly nahraditi jim, byť dosti málo, nevýslovné dojmy válečné dojmy jinými co možná utěšenými, domácími. Těm nemocným, kteří

---

⁸⁶ NEUDORFLOVÁ – LACHMANOVÁ, Marie: *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha 1999, s. 57-59.

⁸⁷ *Světobzor*, 17. 4. 1868, roč. II., č. 16, s. 158.

⁸⁸ NEUDORFLOVÁ – LACHMANOVÁ, Marie: *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha 1999, s. 59.

*si toho přáli, předčítaly tyto navštěvovatelky. Hovořily s nimi a co bylo snad největším a nejdůmyslnějším jejich dobrodiním, psaly jim dopisy (...).*⁸⁹

Klub pořádal každý týden bazar s různým zbožím, jako jsou tužky, pečetní vosk, ale také kmín, vanilka a mnoho jiného. Bylo vybíráno vstupné na přednáškách, výstavách a koncertech. Veškeré finance pak spolek věnoval na dobročinné účely. Mezi další charitativní akce můžeme řadit také pořádání loterií, první se konala v lednu 1871 a bylo na ní vybráno více jak 100 zlatých. V prosinci fungovaly tzv. Štědré večery, na nichž se kromě peněz rozdávalo šatstvo a jídlo dětem.⁹⁰

Dalším bodem činnosti Amerického klubu dam je ta kulturní, kdy klub inicioval a financoval stavbu různých památníků, nejznámějším počinem je stavba pomníku Boženy Němcové. Členky taktéž organizovaly množství slavností, jubilejních výročí a oslav. Pořádaly narozeniny pro J. E. Purkyně, F. Palackého, V. Náprstka i jeho manželku, pro Dr. A. Friče nebo F. L. Riegra. Každoročně byl pořádán novoroční dýchánek či návštěva hřbitovů o dušičkách.⁹¹

3.3 Závěr

Po smrti Vojty Náprstka v roce 1894 začíná další etapa. Činnost klubu byla na chvíli omezena a Josefa Náprstková se ze všech sil pokoušela svého muže nahradit. Za hlavní cíl v tomto období si členky daly vybudování památníku jejich bývalého protektora. Ten byl nakonec slavnostně odhalen v dubnu 1896 na Nebozísku. Přednášky i vybírání finančních prostředků i nadále pokračovalo, ale jejich počet s časy minulými rozhodně srovnat nemůžeme.⁹² Přestože však vnitřní ruch klubu utichá, samotné členky se vehementně pouštějí do nových aktivit a Americký klub dam se tak v roce 1885 stává zakládajícím členem spolku

---

⁸⁹ *Bývalý Americký klub dam v Praze za války prusko-rakouské.* In: Národní listy, 2. 9. 1896, roč. XXXVI., č. 242, s. 2.

⁹⁰ *Památník třicetileté činnosti bývalého Amerického klubu dam v Praze (1865-1895), jež založil Vojta Náprstek.* Praha 1896, s. 93-99.

⁹¹ <http://americkyklubdam.wz.cz/04-cinnost.htm> [cit. 2. 10. 2016]

⁹² BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století.* Praha 2005, s. 95-96.

Domácnost, který založil kuchařskou školu a následně, o pět let později, stojí také u zrodu dalšího spolku s názvem *Minerva*, u něhož vzniká první české dívčí gymnázium.⁹³

V posledním desetiletí se o celý chod AKD již staraly ženy, jelikož jim vzrůstající vzdělanost zajistila větší míru samostatnosti. Členkami klubu se také čím dál častěji stávaly ženy zaměstnané, byly zde sekretářky, učitelky, spojovatelky, spisovatelky, ošetrovatelky, vychovatelky a lékařky.

Takto vstoupil Americký klub dam do nového století. V roce 1901 se začaly nově pořádat dýchánky s názvem *Nedělní dýchánky zábavné pro dělné ženy a dívky všech odborů*, které zaznamenaly velký úspěch. Služebné zde mohly shlédnout divadelní, recitační nebo hudební představení. Činnost se nezastavila ani během dvou světových válek, ta byla přerušena až za nástupu komunistické éry, kdy klubu došly finanční prostředky a také ztráta prostorů, ve kterých by se konaly jejich aktivity. Americký klub dam byl oficiálně uzavřen 3. března roku 1948.⁹⁴

---

⁹³ *Památník třicetileté činnosti bývalého Amerického klubu dam v Praze (1865-1895), jež založil Vojta Náprstek*. Praha 1896, s. 138-141.

⁹⁴ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 95-96.

4. ŽENSKÝ VÝROBNÍ SPOLEK A ŠKOLA PŘI NĚM

4.1 Vznik

Po skončení prusko – rakouské války v roce 1866 došlo ke zhoršení životních podmínek a také k materiální tísni, které ve velké míře zastihly vdovy, osiřelé dívky a jinak znevýhodněné ženy, které neměly nikoho, kdo by se o ně finančně postaral. Hledalo se tedy východisko, které by vedlo ke zlepšení postavení těchto žen a to hlavně v podobě jejich zaměstnávání, k čemuž jim měl dopomoci nově vytvořený výrobní spolek.⁹⁵

Na počátku sedmdesátých let byl několika ženami, v čele s Karolinou Světlou, založen Ženský výrobní spolek a zároveň spolková škola, která měla poskytnout vzdělání i dívkám z chudých poměrů. Celý spolek byl řízen patnáctičlenným výborem a valnou hromadou.⁹⁶ Tato valná hromada se poprvé sešla dne 12. července roku 1871 a následně bylo její jednání uveřejněno v Národních listech. Tento článek je jakýmsi shrnutím celého zákulisí vzniku Ženského výrobního spolku. Jsou zde popsány důvody, které vedly k jeho založení a hned v počátku se můžeme dočíst o úspěších zaznamenaných po krátkém působení nově otevřeného spolku. Snaží se vyvrátit nelichotivé názory, které nesouhlasí se vzděláváním žen v odborných předmětech a to tím, že odkazuje na vzdělávání dívek a jejich následné pracovní uplatnění v zemích jako je Francie, Rusko, Anglie, kde jsou zaměstnanci tiskárny pouze samé ženy, či na Belgii a Švýcarsko, kde jsou ženy zdatnými hodinářkami. Tedy na země, ve kterých již podobné spolky fungovaly. Vyzdvihnout je také fakt, že školu zřízenou při spolku mohou navštěvovat i dívky z chudších poměrů, jelikož bylo jejich školné sníženo o polovinu. V závěru nechybí ani informace o volbě na pozici starostky, kterou jednohlasně získala Karolína Světlá.

---

⁹⁵ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí.* Díl 27. Praha 1908, s. 811.

⁹⁶ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století.* Praha 2005, s. 104-105.

„(...) že blahodatný spolek ten dochází co největší přízně dam českých, čehož dokladem velice významným, že do dne valné hromady přistoupilo plných tisíc členů k ženskému výrobnímu spolku, počet to, s jakým nižádný spolek jiný v celém království českém v život nevstoupil.(...) Přes tisíc údivů do dnešního k nám se přihlásilo, tisíc žen tím se dovolává jednomyslně důkladnějšího vzdělávání ve prospěch svůj a rodin svých, a žádá si důstojného a platného zastání svých zájmův proti škodlivému nátlaku panujících předsudkův na vývoj duševní i společenské postavení své.“⁹⁷

Členové, kteří spolek podporovali, se dělili do tří skupin. Na vrcholku se nacházeli tzv. *zakládající členové*, ti do pokladny přispívali v prvním roce deseti zlatými a v následujících letech se tato částka snížila na dva zlaté. Druhou skupinou byli tzv. *členové přispívající*, kteří platili jeden zlatý za rok a naposledy pak tzv. *podporovatelé*, což byli muži platící stejně jako členové přispívající, tedy jeden zlatý za rok.⁹⁸ Tímto fungováním se měl vytvořit jakýsi systém stipendií, kdy dívky bohatší zajistily dostatek financí proto, aby bylo umožněno studovat i dívkám ze sociálně slabších poměrů. Na druhou stranu je nutno počítat s tím, že se kromě lidí podporujících plán Karolíny Světlé našli také lidé, kteří s ní nesouhlasili a byli zásadně proti. Řada mužů se obávala možnosti, že se ženy díky tomuto ústavu obrátí zády k jejich hlavnímu úkolu, tedy k tomu, že budou dobré hospodyně a postarají se o rodinu.⁹⁹

Cíle Ženského výrobního spolku jsou zaznamenány v článku Elišky Krásnohorské uveřejněném v Ženských listech, vydaném k dvacátému roku fungování, kde stejně tak nalezneme informace o výše zmíněném systému „stipendií“.

„Ženský výrobní spolek, vstupuje ve dvacátý rok své činnosti, jejímž cílem bylo od prvopočátku to, co jest jím ještě dnes: povznesením ženy láskou k práci, láskou k vědění, láskou

---

⁹⁷ Valná hromada ženského spolku výrobního. In: Národní listy, 13. 7. 1871, roč. XI, č. 189, s. 3.

⁹⁸ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století.* Praha 2005, s. 105.

⁹⁹ PECHOVÁ- KRÁSNOHORSKÁ, E.: *Dvacátý rok.* In: Ženské listy, 1891, roč. XIX, č. 1, s. 1-2.

k povinnosti rodině – v té malé, nejvlastnější, ženskému srdci tak přebrané, i v rodině veliké, vznešené, duši Česky vysoce posvátné: v rodině národa.(...)Česky, které mohou postrádati něčeho ze svého blahobytu, nechat snášejí své hřivny a udržují tuto školu, toto útočiště Českám chudším, vyhledávajícím si jediného štěstí a statku: práce, schopnosti k práci. ¹⁰⁰

4.2 Studium

Rozdíl ve výuce na Vyšší dívčí škole a ve spolkové škole při Ženském výrobním spolku je zřejmí. Obchodní a průmyslová škola, jak zněl oficiální název spolkové školy, do osnov zahrnula množství předmětů souvisejících s ručními pracemi, ale snažila se v nich studentky vyučit tak, aby své znalosti mohly dále uplatnit a pomocí nich se uživit a tím pádem se i osamostatnit. Vyšší dívčí škola naopak již počítala s tím, že její absolventky budou ženy v domácnosti a tedy, že i své dovednosti uplatní v domácím prostředí. Spolková škola osnovy této představě přizpůsobila a do svého repertoáru zahrnula mnoho specializovaných předmětů, díky kterým by jim bylo umožněno lépe se uplatnit na pracovním trhu. Tyto předměty se zaměřily především na typicky ženské obory jako je oprava a vyhotovování šatstva, dekorativní směry jako je vázání květin či vytváření účesů, rytbu a malbu. ¹⁰¹

Praktická část studia měla za cíl doplnit a opravit výuku, kterou v minulosti dívky absolvovaly. Vyučování probíhalo v češtině, což odpovídá snaze Světlé vychovat novou generaci vlasteneckých dcer. Škola byla oficiálně rozdělena na tři části, a to na část jazykovou (studium francouzštiny, angličtiny, němčiny, ruštiny), průmyslovou (kreslení, rytectví, ženské práce) a obchodní školu. Dále zde bylo doplňující vyučování a dodatkové studium, což byly kurzy, jako například výuka úpravy vlasů. V následujících letech byl otevřen také, v budoucnu velmi úspěšný, ošetrovatelský kurz, který vznikl ze spolupráce se spolkem lékařů. ¹⁰²

---

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Ženské listy, 1874, roč. II., č. 10, s. 101.

¹⁰² BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 108-109.

Ženské listy každoročně v září uveřejňovaly na několika stranách studijní plán průmyslové a obchodní školy na následující školní rok, který povětšinou trval od 15. září do 15. července. Kromě vyučovaných předmětů a hodin jim věnovaným, se zde čtenáři mohli dozvědět i ceny za jednotlivé kurzy. Zápis nových posluchaček probíhal ve dnech od 13. do 15. září. Učební plán byl rozdělen do tří částí a to na školu obchodní, průmyslovou a školu jazykovou. Osnovy určené pro jednotlivé školy nebyly pevně dané a každý rok se obměňovaly. Přestože základní předměty zůstaly, počet jejich hodin se různě zvyšoval či snižoval. Rozdíl nalezneme také ve specializovaných předmětech, jako je květinářství či kurz kadeřnictví, tyto předměty se vyučovaly jen v některých letech. Pro lepší představu studijního plánu a nároků, které byly na dívky kladeny, si uvedme příklad programu.¹⁰³

4.2.1 Obchodní škola

Obchodní škola byla rozdělena do dvou ročníků, nebylo však podmínkou, že dívky musely absolvovat vyučování prvního ročníku. Zájemkyně o studium, které měly potřebné znalosti a prošly náležitou přípravou, mohly být okamžitě přijaty do druhého. Ve druhé polovině sedmdesátých let se studentky věnovaly třikrát týdně počtům, němčině, jazyku českému, fyzice a chemii, dvakrát týdně krasopisu, zeměpisu a účetnictví. Ve druhém ročníku pak byly hodiny češtiny sníženy na dvě, zůstal stejný počet hodin krasopisu, nově se objevily předměty jako český a německý kupecký sloh, obchodní zeměpis, obchodní zákony, národní hospodářství a nauka o zboží, tyto všechny po dvou hodinách týdně, pak zde byly hodiny kupeckých počtů třikrát týdně a nakonec účetnictví, kterému byly věnovány čtyři hodiny. Hodiny ručních prací jak v prvním, tak ve druhém ročníku, byly ovlivněny přáním rodičů.¹⁰⁴

---

¹⁰³ Ženské listy, 1885, roč. XIII., č. 9, s. 141.

¹⁰⁴ Ženské listy, 1878, roč. VI., č. 9, s. 140.

4.2.2 Průmyslová škola

Druhým oborem, který si dívky mohly vybrat na spolkové škole, byla průmyslová škola. Tento obor byl pak rozdělen do dvou až tří podoborů a to na podobor kreslicí, ženských prací a v některých případech, jako tomu je například u školního roku 1878 -1879, také na podobor dřevorytecký. U tohoto oboru však bylo zapotřebí, aby dívky projevily určité schopnosti a také zručnost.¹⁰⁵

Obor kreslicí byl rozdělen do dvou oddělení. První oddělení obsahovalo předmět kreslení od ruky, který byl vyučován ve čtyřech hodinách týdně. Dívky se zde naučily kreslit z paměti podle vzoru, který byl vytvořen s ohledem na ruční práce, věnovaly se kreslení ozdobného písma a ornamentům. Další součástí bylo jednou týdně měřičství, ve kterém se probírala nejdůležitější tělesa spolu s výpočty jejich obsahu a obvodu. Poslední součástí prvního oddělení bylo rýsování. Studentky se naučily užívat rýsovací pomůcky, učily se křivkám, přímkám a rýsování různých tvarů jak tužkou, tuší, tak barvami. Při výběru vzorů se opět dbalo na jejich uplatnění u ženských prací. Dívky si pak měly kreslení a rýsování osvojit pomocí samostatného cvičení podle předem daných motivů. Cena za možnost absolvovat tuto první část činila 2 zlaté měsíčně.

V druhém oddělení se pokračovalo v kresbě rukou, které však dívky věnovaly dvojnásobný počet hodin. Kreslily se plastické ornamenty podle modelů a nákresů, studentkám byl při tom sdělen patřičný výklad, v němž se probírala zákonitost stínu, barvy a slohu. V této části se kreslilo již na jiné povrchy než je papír, a to na dřevo, kůži a jiné. Od jednoduchých linií se přešlo k tvorbě celých figur, květin a krajin. Kreslení začalo být složitější, jelikož dívky měly začít používat zákony perspektivy a tělesa a předměty měly být zobrazovány v různých polohách. Cena tohoto oddělení byla opět dva zlaté za měsíc.

---

¹⁰⁵ Ženské listy, 1878, roč. VI., č. 9, s. 140.

Dalším možným oborem, který se vyučoval v rámci průmyslové školy, byl obor ručních prací. Ten se dělil do dvou oddělení. Na počátku se dívky musely seznámit s drobnějšími úkony jako je pletení, síťování, háčkování atd. Později přecházely na spravování prádla a vyšívání různých aplikací. Po zvládnutí předchozího studia byly dívky připuštěny k práci na šicím stroji, se kterým se nejdříve seznámily a pak už mohly samy zhotovovat oděvy. Součástí této práce však bylo také to, aby dívky zvládly odebrat míry a vytvořit vlastní nákres. Vyučování probíhalo celodenně a to od devíti do dvanácti a po pauze od dvou do pěti. Školné činilo čtyři zlaté měsíčně.¹⁰⁶ V prvních letech působení školy, mohly zájemkyně o studium v nabídce ženských ručních prací nalézt i květinářství. To bylo vyučováno denně od čtyř do pěti hodin odpoledne a za tento obor se neplatilo.¹⁰⁷

4.2.3 Škola jazyková

Jak už bylo zmíněno výše, na této škole se dívky mohly naučit francouzsky, německy a rusky. Studium bylo rozděleno do dvou úrovní, na začátečnice a pokročilé, ale mohla se přidat i další úroveň podle potřeby. Výuka probíhala ve třech hodinách týdně a poplatek činil jeden zlatý měsíčně za studium jednoho jazyka, avšak studentkám, které již na spolkovou školu docházely, bylo školné sníženo o polovinu.¹⁰⁸

4.2.4 Doplnkové studium

V některých letech škola vypsalala v rámci výuky ještě jeden obor, a to doplnkové vyučování, který byl rozdělen na dva ročníky, a mohly ho navštívit dívky studující na průmyslové škole. Do prvního ročníku se hlásily dívky od 14 let a druhý byl přístupný dívkám

---

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Ženské listy, 1874, roč. II., č. 10, s. 101.

¹⁰⁸ Ženské listy, 1878, roč. VI., č. 9, s. 140.

starším šestnácti. První rok se studentky věnovaly češtině a počtům ve dvou hodinách, domácímu hospodářství, krasopisu, zpěvu, zeměpisu a dějepisu pak jednu hodinu a kreslení probíhalo třikrát týdně. V druhém ročníku pak český jazyk zůstal na dvou hodinách, dvakrát týdně bylo také účetnictví, domácí hospodářství, krasopis, zpěv a nově zdravotnictví bylo jedenkrát, výuka kreslení zůstala početně stejná a nově se objevilo vychovatelství, kterému byly věnovány dvě hodiny týdně.¹⁰⁹

4.2.5 Ošetřovatelský kurz

Ve spolupráci se Spolkem českých lékařů vznikl i kurz pro ošetřovatelky, který se poprvé uskutečnil v roce 1874. Program byl rozdělen na dvě části a to na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se konala v prostorách posluchárny Ženského výrobního spolku a obsahovala předměty jako tělověda pod vedením Med. & Chir. Dr. Václava Steffala, která probíhala vždy ve třech hodinách týdně. Dále pak dvakrát týdně zdravotní vědu s Med. & Chir. Dr. Vítězslavem Janovským. Teorie ošetřování byla vyučována Med. & Chir. Dr. Josefem Hálou v jedné hodině a v neposlední řadě probíhala i výuka chirurgického ošetřování s Med. & Chir. Dr. Antonínem Erpekem a to jedenkrát za týden. Teoretickou část mohly navštěvovat studentky řádné a mimořádné, pod podmínkou dosažení dvacátého roku života. Žačkami mimořádnými jsou myšleny ty, které navštěvovaly tento kurz proto, aby své nabyté znalosti mohly uplatnit pouze v kruhu rodiny. Těmto dívkám však nebyl povolen vstup na přednášky praktické, které se konaly v městském chorobinci na Karlově. Vyučovány byly dva předměty, ošetřování při nemocech ženských pod vedením Med. & Chir. Dr. Čenka Křížka v jedné hodině týdně a všeobecné ošetřování nemocných s Med. & Chir. Dr. Josefem Hálou dvakrát za týden.

---

¹⁰⁹ Ženské listy, 1875, roč. III., č. 9, s. 146.

Nábor nových posluchaček probíhal do 1. října a kurz trval tři měsíce. Řádné studentky, které následně chtěly získat diplom, musely splnit zkoušky ze všech předmětů.¹¹⁰

Kurz zaznamenal v prvním roce velmi kladnou odezvu, jelikož absolventky se rychle uplatnily. Není se tedy čemu divit, že následující rok poptávka po vyučování ještě vzrostla. O úspěších ošetřovatelek a kurzu se zmiňují i Národní listy.

„ Jelikož ony posluchačky loňského kursu ošetřovatelského, kteréž praktickému ošetření nemocných co povolání svému se věnují, ustavičně zaměstnány jsou, majíce platu 50 kr. na den a 80 kr. na noc s úplným zaopatřením a stravou (...) a jelikož poptávky stále se množí, lze se nadíti, že druhý kurs hojně se těšiti bude návštěvě, k čemuž ukazují již četné přihlášky posavadní. “¹¹¹

4.3 Závěr

Škola v prvním desetiletí svého působení zaznamenala velký úspěch a stávala se stále významnější i přes trvajících nesouhlas některých jednotlivců. Na konci sedmdesátých let se spolek musel vyrovnat s dlouhotrvajícím nedostatkem peněz, proto byl založen trvalý fond, který měl financovat vysoké náklady na provoz prostorů a na jejich vylepšení, také na platy učitelů a dalšího personálu. Na počátku osmdesátých let škola při spolku konečně získala právo veřejnosti a v roce 1887 jí bylo umožněno svým absolventkám vydávat živnostenské listy. Ve stejném období spolek založil i Vyšší dívčí průmyslovou školu a společně s městem Prahou se podílel na otevření Pokračující školy pro dívky.¹¹²

Spolek byl úspěšný také v množství zaměstnaných absolventek, jimž často pomáhal s nalezením pracovní pozice, díky kterým se následně mohly postarat nejen o sebe, ale také o své

---

¹¹⁰ Ženské listy, 1875, roč. III., č. 10, s. 162 – 163.

¹¹¹ Národní listy, 1. 10. 1875, č. 270, s. 3.

¹¹² MALÍNSKÁ, Jana: „*My byly, jsme a budeme!*“: české ženské hnutí 1860-1914 a idea českého národa. Praha 2013, s. 20.

děti či rodiče. Mnoho odchovanek bylo zaměstnáno v dílně zřízené u Ženského výrobního spolku, kde vyráběly šatstvo a jiné výrobky, které se zde i prodávaly.¹¹³ Největší úspěch však zaznamenávaly absolventky ošetrovatelského kurzu, jenž byly velmi žádané. Výchvalný článek o absolventkách byl uveřejněn také v Národních listech v roce 1879, který reagoval na výroční zprávu z let 1877-1878 a kromě výše zmíněných informací osvětluje taktéž potřebu této instituce.

„ Ačkoli doby právě teď jsou rozvoji průmyslu a obchodu nepříznivý, jest to zrovna též příčinou, že naši průmyslové a obchodní školy dívčí jest více než jindy třeba, neboť čím méně vydělává otec a manžel, tím více si přeje, aby mu žena neb dcera prací rukou svých pomáhala nejen hospodařiti, ale také vydělávati.(...) Poptavárna spolková opatřila žadatelkám 141 míst, z nichž bylo 72 ošetrovatelských. Obchod se lněným a bavlněným zbožím jako praktický obor obchodní školy výtečně se osvědčuje i těší se hojným zakázkám.¹¹⁴

Ženský výrobní spolek i škola pod něj spadající zaznamenávaly úspěch až do počátku 20. století. V prvních desetiletích 20. století dochází k odchodu původních členek a s tím i ke ztrátě prestiže, kterou jejich zvučná jména spolku propůjčovaly. Dalším problémem bylo i to, že se spolek i škola musely vypořádat s tlakem konkurence, v podobě nových podobně zaměřených institucí. Spolek z těchto důvodů začíná upadat a je oficiálně uzavřen v roce 1957.¹¹⁵

---

¹¹³ PECHOVÁ- KRÁSNOHORSKÁ, E.: *Dvacátý rok*. In: Ženské listy, 1891, roč. XIX, č. 1, s. 2.

¹¹⁴ Národní listy, 13. 2. 1879, roč. XIX., č. 37, s. 3.

¹¹⁵ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 122.

5. SPOLEK A STŘEDNÍ DÍVČÍ ŠKOLA MINERVA

5.1 Vznik

Založením gymnázia Minervy se dovršila dlouhodobá snaha na vytvoření veřejného středního vzdělání pro dívky. Tento proces započal již v první polovině 19. století. Jasnější obrysy následně nabyly v roce 1868, kdy se skupinka pedagogů pokusila otevřít první gymnázium pro dívky. Tento plán však ztroskotал na odporu většiny říšských politiků.¹¹⁶

Myšlenka založení střední školy pro dívky držela Elišku Krásnohorskou již od poloviny 80. let 19. století. Nejdříve chtěla, aby se ochranné úlohy nad nově vzniklým gymnáziem ujal, již dobře fungující, Ženský výrobní spolek. Naskytla se však překážka, se kterou nepočítala, a to v podobě samotné Karolíny Světlé. Své plány proto pozměnila a začala jednat samostatně a později, s pomocí advokáta Bárty, založila spolek s názvem Minerva, který měl školu financovat a formálně ji řídit. Důvodem proč Krásnohorskou tak nadchl tento nápad je jasný, nedostatečná kapacita školy při Ženském výrobním spolku. Ve svých pamětech si několikrát posteskla nad množstvím odmítnutých zájemkyň o studium, které splňovaly veškerá kritéria a měly vynikající výsledky. V rané fázi příprav se Eliška spojila s profesorem Františkem Prusíkem¹¹⁷, v té době přednášejícím na akademickém gymnáziu, aby s ním projednala své návrhy. Prusík nejenže souhlasil s potřebou vzniku další instituce věnující se ženskému vzdělání, ale také vypracoval podrobné učební osnovy. Podle tohoto plánu měly být omezeny předměty, kterým se dívky již věnovaly a naopak předmětům, které byly typické pro

---

¹¹⁶ SEKYRKOVÁ, Milada (ed.): *Minerva 1890-1936: Kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. Praha 2016, s. 7-9.

¹¹⁷ František Xaver Prusík (1845-1887) byl pedagog, první ředitel gymnázia Minerva a zakladatel Jednoty českých filologů. BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 167.

gymnaziální výuku, věnovat nejvíce času. Celková doba studia měla trvat pět let a měla být zakončena maturitní zkouškou.¹¹⁸

Krásnohorská ve svých pamětech také vzpomíná na reakci Karolíny Světlé, když se dozvěděla o názvu nově vzniklého gymnázia při příležitosti svých šedesátých narozenin.

„Jen ji trochu hněte, že nebylo možno dáti nové škole jméno české a nejnáležitější, Libuše, když jest již tolik jiných spolků tak nazvaných, a jméno Kaše nebo Teta by dávalo příležitost ke špatným vtipům, a že tudíž nikdo nevěděl lepšího názvu než Minerva.“¹¹⁹

Objevila se i řada pomluv, které tvrdily, že Krásnohorskou nový projekt značně zaneprázdní a z tohoto důvodu bude zanedbávat jak činnost, tak své vedoucí postavení v již fungujícím Ženském výrobním spolku. Tomuto předešla tím, že přizvala řadu dalších žen. Mezi spolupracovníky Elišky Krásnohorské patřili i advokát Tomáš Černý¹²⁰, lékař Vítězslav Janovský, samozřejmě profesor František Prusík, Dorota Hanušová, Vilma Sokolová a mnoho dalších.

Kromě kladných odezev se nově otevřený institut musel vypořádat i s negativitou, zaznívající jak ze strany mužů, tak ze strany samotných žen. Mnoho těchto odpůrců nedokázalo pochopit fakt, že je nutné rozšířit a rozvinout možnosti ženského vzdělávání. Mezi hlavní a výrazné odpůrce patřil doktor Emanuel Engle, jenž považoval za hlavní ženský úděl jejich roli ženy v domácnosti a Minerva pro něj byla pouze výstřelkem skupinky „zatrpkých feministek“. Naopak Světlá našla velkou podporu v osobě Vojty Náprstka nebo u spisovatelky Terézy

---

¹¹⁸ KRÁSNOHORSKÁ, E.: *Výbor z díla II*. Praha 1956, s. 484 – 485.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 486.

¹²⁰ Tomáš Černý (1840-1909) byl advokát a purkmistr. BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 162.

Novákové, která nebyla spokojená s pomalým a chladným přijímáním změn v emancipační rovině a stejně tak s kvalitou ženského školství v Čechách.¹²¹

5.2 Studium

Do prvního ročníku nového gymnázia nastoupilo 51 žákyň. Minerva byla rozdělena na dvě vzdělávací části a celková doba studia byla šest let, během kterých měly studentky probrat učivo odpovídající látce osmiletého chlapeckého gymnázia. První dva roky na gymnáziu strávily dívky v tzv. přípravce, kde mělo dojít ke sjednocení, doplnění a zopakování učiva a znalostí, které měly získat na obecné škole. Osnova pro vyučování byla vytvořena prof. Františkem Prusíkem a to tak, aby do prvního ročníku přípravy mohly vstoupit dívky, které absolvovaly alespoň dvě třídy na škole obecné nebo vyšší dívčí škole. Ve zvláštních případech mohla být přijata i dívka, která dovršila dvanáctý rok, ale složila zkoušku, prokazující její znalosti.¹²²

Z přípravy následně žákyně přestupovaly do vyšších ročníků, rozdělených do čtyř let, a jejich náplň byla totožná s osnovami mužských gymnázií v rozmezí pátého až osmého ročníku. Ve školním roce 1896 - 1897 bylo pak gymnáziu Minerva umožněno přidat navíc vyučovací hodinu latiny a řečtiny třetímu ročníku.¹²³ Hlavními vyučovacími předměty byla latina, řečtina, čeština, náboženství, dějepis a zeměpis, matematika, fyzika, chemie (tj. lučba), ve vyšších ročnících se přidávaly ještě hodiny přírodopisu. Němčina pak byla pokládána za jazyk nepovinný.

Vyučování se konalo každodenně, v prvním pololetí probíhalo od osmé hodiny ranní do půl druhé a od poloviny dubna pak od sedmi do půl jedné. Mezi každou vyučovací hodinou pak

---

¹²¹ BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Praha 2005, s. 131.

¹²² *Pátá výroční zpráva soukromé střední školy dívčí a spolku Minerva za školní rok 1895*. Praha 1895, s. 11.

¹²³ *Sedmá výroční zpráva soukromé střední školy dívčí a spolku Minervy v Praze za školní rok 1897*. Praha 1897, s. 16.

měly dívky přestávky v různě dlouhém časovém intervalu, a to od deseti minut až po půl hodinovou pauzu. Tento systém škola přejala z jiných institutů a byl tedy již ověřen. Studentkám, podle něj, bylo dopřáno volné odpoledne, aby měly dostatek času na domácí přípravu a mimoškolní aktivity.¹²⁴

Pedagogický sbor v prvním roce tvořilo osm učitelů, jejich počet se postupně rozrůstal, v následujících letech byl jejich počet ustálen na devíti a ke konci století na jedenácti. Musíme si ale uvědomit, že učitelský sbor tvořili muži, kteří již dříve vyučovali na některém z chlapeckých gymnázií. Výjimku představovala paní Pavla Maternová, manželka učitele a dobrá přítelkyně Elišky Krásnohorské, která měla kromě výuky na starosti také dodržování mravních zásad. Za stálice sboru lze považovat samotného profesora Františka Prusíka, který byl řadu let ředitelem a vyučoval množství předmětů (řečtina, němčina, čeština, psychologie), dále pak Aloise Mlčocha, učitele náboženství, Václava Šťastného, Dr. Josefa Votrubu, celkově se ale osazenstvo každoročně proměňovalo.¹²⁵

Z přehledu osnov vyplývá, že gymnázium Minerva dívkám nabídlo opravdu plnohodnotné vzdělání srovnatelné s tím chlapeckým a vypustilo předměty jako vaření či vyšívání. Studentky tedy měly získat znalosti, které by jim umožnily složit maturitní zkoušku.

Hlavním cílem samotné Elišky Krásnohorské bylo to, aby studentky na škole získaly vědomosti, díky kterým by byly schopny vstoupit na univerzitu. Bohužel Minerva jakožto soukromá škola neměla právo maturitní zkoušky, proto byla vymyšlena alternativa, kdy studentky skládaly maturitu na Akademickém gymnáziu. První kolo se konalo v roce 1895 a účastnilo se ho 18 dívek.

---

¹²⁴ Tamtéž, s. 132.

¹²⁵ SEKYRKOVÁ, Milada (ed.): *Minerva 1890-1936: Kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. Praha 2016, s. 28-29.

„ Poprvé se v naší výroční zprávě vyskytuje tak vytoužená rubrika maturitní, v níž má býti podán důkaz, že také ženě není nemožno dosíci nejvyššího mužům přístupného vzdělání. Horlivou prací učitelstva a neunavnou pilí žaček, jež vytrvaly ve studiích, dospěl ústav náš k maturitní zkoušce, již se podjalo 16 dosavadních žaček IV. třídy a 2 bývalé žačky našeho ústavu ... “¹²⁶

Maturitní zkouška byla rozdělena do tří částí, na část písemnou, a dvě části ústní. Písemná část probíhala ve dnech 6. - 11. května a dívky musely složit testy z latinského jazyka, kde bylo potřeba přeložit jak text z latiny do češtiny, tak naopak, dále to byl test z řečtiny, z jazyka českého, němčiny a matematiky.

Druhou částí, byla ústní zkouška z náboženství, přírodopisu a filozofie. Toto zkoušení proběhlo ve dnech 11. – 15. června (kromě 13. června) za předsednictví ředitele Akademického gymnázia Jaroslava Sobičky.

Poslední část byla opět část ústní, tentokrát ale z ostatních předmětů. Zkoušení probíhala ve dnech 10. až 13. července a byl mu přítomen c. k. zemský školní inspektor Dr. Eduard Kastner. Pro velký úspěch Minervy i samotné Elišky Krásnohorské, maturitní zkoušku složilo šestnáct žákyně, z toho tři s vyznamenáním, sedm prospělo, čtyřem byla povolena opravná zkouška z jednoho předmětu po prázdninách a dvě neobstály. Jde vidět, že maturitní zkouška, na rozdíl od té dnešní, byla opravdu rozsáhlá a studentka v ní měla prokázat znalosti načerpané za dobu svého studia a to ve všech předmětech.¹²⁷

V březnu roku 1896 byl vydán nový řád upravující skládání maturitní zkoušky pro dívky. Studentka mohla být připuštěna k maturitě, jestliže dosáhla věku osmnácti let a doložila své dosažené vzdělání. Tedy jestli absolvovala gymnázium veřejné či soukromé anebo, jestli získala gymnaziální znalosti jinou formou např. soukromou výukou. Pokud byly splněny

---

¹²⁶ *Pátá výroční zpráva soukromé střední školy dívčí a spolku Minerva za školní rok 1895.* Praha 1895, s. 29.

¹²⁷ Tamtéž, s. 29 – 31.

všechny náležitě podmínky, dívka si mohla podat žádost, kterou následně hodnotil zemský školní úřad.

Přes počáteční obtíže se podařilo dovršit dlouhodobou cestu ženského vzdělání a dívkám bylo umožněno vstoupit na vysokoškolskou půdu. Přípuštění posluchaček na filozofické fakulty bylo podmíněno třemi body. Studentka musela být rakouskou občankou, musela dovršit osmnáctý rok života a musela složit maturitu s prospěchem. O přijetí na univerzitu rozhodoval děkan filozofické fakulty. Dívka, která nebyla připuštěna k zápisu, se v takovém případě mohla odvolat k ministru kultury a vyučování.¹²⁸

5.3 Závěr

Od druhé poloviny 90. let se počet studentek gymnázia velice rychle zvyšoval, protože bylo zřejmé, že se nakonec podaří prosadit studium dívek na univerzitách. S koncem století se však gymnázium muselo potýkat s novými překážkami. Otázkou bylo, co s dívkami, které nebudou dále pokračovat na vysokou škola a budou tak hledat uplatnění na pracovním trhu. Přestože studium na tomto gymnáziu bylo značně náročné, vzhledem k tomu že dívky musely zvládnout osmileté učivo v pouhých šesti letech, osnovy zaostávaly v nabídce technických a přírodovědných oborech a ve výuce živých jazyků. V prvních letech nového století tak došlo k odstranění hodin řečtiny, která dělala studentkám značné problémy, a naopak přibyly jazyky jako francouzština, ruština, angličtina či italština. Řečtina musela zůstat jako jazyk nepovinný, jelikož se její znalost vyžadovala na vysokých školách.

Další problém, který muselo gymnázium v druhé polovině 90. let nově řešit, bylo to, jestli dokáže odolat vnikající konkurenci a udržet si stávající zájem. Minerva odpověděla modernizací zařízení i přesunem do větších, vhodnějších prostor. Z důvodu této finanční zátěže

---

¹²⁸ *Sedmá výroční zpráva soukromé střední školy dívčí a spolku Minervy v Praze za školní rok 1897.* Praha 1897, s. 4 – 6.

začalo vedení vést dialog s Prahou o převzetí gymnázia pod její správu. Tato jednání trvala skoro dvě desetiletí a až těsně před vypuknutím první světové války byla dovedena do zdárného konce verdiktem, že se Minerva přesune do státního sektoru a bude spravována obcí. Znamenalo to, že členové spolku již neměli monopol na řízení školy, ale o tuto svou moc se museli podělit s členy městské rady. Na druhou stranu se však stále více prohlubovaly neshody mezi samotným personálem a členkami spolku.

Samotná první světová válka velice ovlivnila dění ve škole. Nejenom, že znamenala jisté snížení dotací, ale také ztrátu mužského personálu, tedy poloviny zaměstnanců, kteří museli narukovat do války, a poprvé pozici ředitele školy obsadila žena. Rok 1918 nebyl pouze koncem války, ale také koncem vztahu mezi spolkem Minerva a gymnáziem. Spolku byly vyplaceny původní finance, zaměstnanci byli státními zaměstnanci a škola spadla do kategorie *státních střední škol*. Za definitivní tečku za tradičním gymnáziem lze považovat rok 1923, kdy došlo k rozdělení školy na dvě části.¹²⁹

---

¹²⁹ SEKYRKOVÁ, Milada (ed.): *Minerva 1890-1936. Kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. Praha 2016, s. 13-18.

ZÁVĚR

Vzdělávání dívek, stejně jako jiné aspekty ženského života, prošlo během dlouhého 19. století razantní změnou. Přestože již od konce 18. století si můžeme všimnout snahy o vzdělávání všech, bez ohledu na pohlaví či postavení, je to až následující století, které nabídne změny. V průběhu padesátých a šedesátých let se soukromé dívčí vzdělávací instituce zaměřily na to, aby svým svěrenkyním předaly informace, které byly v souladu s jejich pohlavím. Vedle základních předmětů jim nabídly výuku náboženství a v nemalé míře také ručních prací. Tyto předměty jim měly nejenom zaručit morální „čistotu“, ale také je připravit na jejich budoucnost coby žen v domácnosti, dobrých matek, schopných hospodyní a správných manželek. V tomto období se stala nejvyhledávanější Vyšší dívčí škola, která se již od počátku netajila svými cíli, ani v pozdějších letech se nechtěla vyrovnat školám, jako byla ta při Ženském výrobním spolku či později ženskému gymnáziu Minerva.

V následujícím desetiletí si můžeme povšimnout posunu, a to na příkladu právě Ženského výrobního spolku. Sedmdesátá léta jsou ovlivněna příchodem nového trendu. Do této doby se nepočítalo s tím, že by se žena mohla stát živitelkou rodiny nebo se z cela osamostatnit z mužského područí. Problém nedostatečného profesionálního vzdělání měly vyřešit výrobní spolky a školy při nich, ty vznikaly v průmyslově vyspělejších zemích, jako je Anglie či Francie již v první polovině 19. století a odtud se šířily dále do Evropy. Na počátku sedmdesátých let tento fenomén přišel i k nám v podobě právě Ženského výrobního spolku českého a přinesl tak možnost ženám studovat na průmyslové a obchodní škole. Tato škola na rozdíl od předešlé instituce jako byla Vyšší dívčí škola, studentkám nabízela řadu specializovaných předmětů, které by jim umožnily uplatnit se mimo okruh rodiny a zaujmout na trhu práce. Přestože obory, které nabízela, byly povětšinou rovněž spojeny s typicky ženskými odvětvími, její hlavní náplní bylo však to, aby své znalosti studentky dokázaly zpeněžit. Velkým úspěch této instituce

představuje ošetřovatelský kurz, jenž zaznamenal největší ohlasy, což dokazují i počty zaměstnaných absolventek.

K tomu nejrazantnějšímu kroku však došlo až o téměř dvacet let později. Na počátku devadesátých let bylo založeno první dívčí gymnázium Minerva pod vedením spisovatelky Elišky Krásnohorské, která již o zdoání tohoto mezníku dlouho snila. Zdoání tohoto mezníku však nebylo vůbec jednoduché, protože přetrvávala skepse jak ze strany mužů, tak ze strany žen. Přestože byly předešlé instituce v některých bodech inovativní, žádná z nich se nechtěla oficiálně rovnat mužským institucím. Předměty na tomto ústavu vyučované, vycházely z osnov aplikovaných na chlapecká gymnázia, rozdíl byl v tom, že dívky musely učivo zvládnout za šest let místo osmy. Hlavním cílem, kterého chtěla Eliška Krásnohorská na konci 19. století dosáhnout je přípuštění dívek k maturitní zkoušce. V roce 1895 bylo studentkám poprvé umožněno skládat zkoušky dospělosti, kde prokázaly jak své znalosti, tak schopnost dalšího studia. Po zdoání maturit, tak nebránilo nic v tom, aby se dívky probjovaly do míst, která jim doposud byla uzavřena a to na univerzitní půdu, která se jim postupně otevírala. Vysokoškolské studentky tak dovršily emancipaci žen ve vzdělávání, kdy srovnaly krok s mužskou částí populace. Přesto, že ženy dosáhly stejných možností ve studiu, pracovaly stejně jako muži, jejich celková emancipace nebyla dovršena a na politickou rovnost si musely ještě chvíli počkat.

Srovnáním všech studijních programů v druhé polovině 19. století, které byly zmíněny v této práci lze spatřovat fenomény jednotlivých desetiletí. Nejdříve to byla snaha prosadit ve vyučování češtinu a učít dívky všemu, co by jako ženy v domácnosti mohly potřebovat a využít aniž by překročily stín rodiny a zdí svého domova. Následně to bylo rozšíření vzdělání na specializované předměty, které ženám umožnily prosadit svou finanční nezávislost. A nakonec dovršení celého procesu, tím že se dívčí a chlapecké studium srovnalo a ženy dosáhly nejvyššího stupně vzdělání a to univerzitního titulu. Na druhou stranu, přes všechny tyto rozdíly, lze vidět jeden společný aspekt, který všechny tyto instituce spojuje a to je vlastenecké

cítění. Ve velkém množství programů a dobových článků jsou popisovány jako vychovatelky nových českých vlasteneckých žen.

Nebyla to ale jen výše zmiňovaná Eliška Krásnohorská, která se stala významnou postavou v této problematice, byly to i ženy jako Karolína Světlá, Sofie Podlipská, Josefa Náprstková. Rozvoj vzdělávání i jiných aktivit žen měl také výhodu v tom, že byl podporován ze strany mužů, jako byl Vojta Náprstek, František Palacký atd.

V 19. století, ale nemůžeme mluvit pouze o školách, které napomáhaly k šíření informací mezi ženami, byly to také různé spolky. Mezi ty nejznámější můžeme zařadit spolek sv. Ludmily, Tělovýchovný spolek paní a dívek pražských, či velmi oblíbený Americký klub dam.

Nelze opomenout úlohu dobového tisku. Tisk se celkově začíná rozšiřovat po pádu neoabsolutismu. Je vydáván jak tisk seriózní, tak zábavný nebo přímo ten, který je zaměřen na ženy. Významnými jsou Květy nebo již zmíněné Ženské listy, které byly tiskovým orgánem Ženského výrobního spolku. Zde se mohl čtenář či čtenářka seznámit s nejnovějšími vynálezy, také se spolkovým životem

Ve své práci jsem se zaměřila na studijní kurikulum, které mi prozradilo, jak se studium celkově měnilo a co dívkám nabízelo. Při psaní této práce jsem se opírala nejenom o výroční zprávy a noviny, ale také o odbornou literaturu. Problém lze spatřovat v absenci informací, které by se týkaly německého školství na našem území, což platí také pro území města Prahy. Autoři se této problematice ve velké míře nevěnují, a pokud ano, tak pouze ojediněle a okrajově. Otázka německého školství na území Prahy by tedy mohla být námětem pro další práce. U každé výše zmíněné instituce jsem nastínila, jak vůbec došlo k jejímu vzniku, kdo byl již od počátku s tímto místem spojován. Dále jak institut fungoval, jak se z dívky stala studentka nebo posluchačka. V závěru jsem sledovala další fungování, jak se té dané instituci dařilo, kdy byla uzavřena či působila i nadále.

Všechny instituce se nemalou měrou podílely na formování žen a dívek své doby. Každý institut se stal přínosem a jakoby odrazovým můstkem pro vznik toho dalšího. Systém spolkového života byl velmi provázaný a většina jmen se často opakuje. S nástupem nového století však dochází k novým změnám, nástupu nových generací a postupně se zapomíná na staré tradice. Vznikají nové instituce a ty staré pomalu ztrácejí původní lesk a hybnou sílu v podobě takových osobností jako byla právě Eliška Krásnohorská a mnoho dalších. Přesto, ale jejich snahy a dosažené cíle přetrvávají.

Prameny:

Monografie:

- DOLENSKÝ, Jan: *Dějiny pražského školství v letech 1860 – 1914*. Praha 1920.
- DRTINA, F.: *Dívčí školství u nás a jinde*. 2. vyd., Praha 1906.
- GEBAUER, J.: *Krátká mluvnice česká*. Praha 1894.

Dostupné:

http://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowMonograph.do;jsessionid=DD2B2DA4DF0056000B1EED69CF4B4629?id=16021&author=Gebauer_Jan [cit. 19. 4. 2017].

- KRÁSNOHORSKÁ, E.: *Výbor z díla II*. Praha 1956.
- MALÝ, Jakub: *Naše znovuzrození*. Část 5. Praha 1880.
- MOUREK, V. E.: *Cvičebná kniha ku překládání z jazyka českého na německý, pro vyšší třídy středních škol*. Budějovice 1883.

Dostupné:

http://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowUnit.do?id=4377&author=Mourek_V%C3%A1clav_Emanuel [cit. 19. 4. 2017].

- *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Díl 27. Praha 1908.
- *Památník třicetileté činnosti bývalého Amerického klubu dam v Praze (1865-1895), jež založil Vojta Náprstek*. Praha 1896.

Dostupné: <http://kramerius.mlp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=5701> [cit. 1. 12. 2016].

- *Pátá výroční zpráva soukromé střední školy dívčí a spolku Minerva za školní rok 1895*. Praha 1896.

- *Rozvoj školství v královském hlavním městě Praze pod správou českého zastupitelstva v létech 1860 až 1890.* Praha 1891.
Dostupné: <http://kramerius.mlp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=1674> [cit. 15. 11. 2016].
- *Sedmá výroční zpráva soukromé střední školy dívčí a spolku Minervy v Praze za školní rok 1897.* Praha 1897.
- TILLE, A.: *Statistika mocnářství rakousko-uherského.* Praha 1887.
Dostupné: http://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=25370&author=Tille_Anton%C3%ADn [cit. 19. 4. 2017].
- ZOUBEK, František Jan: *Encyklopedie paedagogická: slovník vědomostí z vychovávání a vyučování domácího a veřejného ve školách nižších, středních a vysokých.* Praha 1886.

Periodika:

Národní listy:

- *Bývalý Americký klub dam v Praze za války prusko-rakouské.* In: Národní listy, 2. 9. 1896, roč. XXXVI., č. 242.
- Národní listy, 3. 2. 1863, roč. III., č. 27.
- Národní listy, 4. 10. 1863, roč. III., č. 231.
- Národní listy, 1. 10. 1875, č. 270.
- Národní listy, 13. 2. 1879, roč. XIX., č. 37.
- Národní listy, 11. 9. 1895, roč. XXXV., č. 250.
- *Šedesát let Vyšší dívčí školy.* In: Národní listy, 15. 6. 1923, roč. 63, č. 162.
- *Vznik Vyšší dívčí školy král. Hlav. Města Prahy (K oslavě 50 letého trvání).* In: Národní listy, 22. 6. 1913, roč. 53, č. 169.

- *Valná hromada ženského spolku výrobního.* In: *Národní listy*, 13. 7. 1871, roč. XI, č. 189.

Světozor:

- *Světozor*, 17. 4. 1868, roč. II., č. 16.

Ženské listy:

- KRÁSNOHORSKÁ, Eliška: *Tré vyšších škol ženských v Praze.* In: *Ženské listy*, 1877, č. 9.
- PECHOVÁ- KRÁSNOHORSKÁ, E.: *Dvacátý rok.* In: *Ženské listy*, 1891, roč. XIX, č. 1.
- *Ženské listy*, 1874, roč. II., č. 10.
- *Ženské listy*, 1875, roč. III., č. 9.
- *Ženské listy*, 1875, roč. III., č. 10.
- *Ženské listy*, 1878, roč. VI., č. 9.
- *Ženské listy*, 1885, roč. XIII, č. 9.
- *Ženské listy*, 1888, roč. XVI., č. 9.

Literatura:

- BAHENSKÁ, Marie: *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století.* Praha 2005.
- BOROVIČKA, M. – KAŠE, J. – KUČERA, J. P. – BĚLINA, P.: *Velké dějiny zemí Koruny české XII. B 1890 – 1918.* Litomyšl 2013.
- LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu i k modlitbě.* Praha 1999.
- MALÍNSKÁ, Jana: *„My byly, jsme a budeme!“: české ženské hnutí 1860-1914 a idea českého národa.* Praha 2013.

- NEUDORFLOVÁ – LACHMANOVÁ, Marie: *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha 1999.
- PÁNKOVÁ, Markéta: *Vzdělávání dívek v Čechách*. Praha 2008.
- SECKÁ, Milena: *Americký klub dam: krůček k ženské vzdělanosti*. Praha 2012.
- SEKYRKOVÁ, Milada (ed.): *Minerva 1890-1936. Kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. Praha 2016.
- SKALIČKA, Jiří: *Panorama české literatury*. Praha 1994.
- VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla: *Rákoska v dílně lidskosti*. Praha 2016.
- <http://americkyklubdam.wz.cz/> [cit. 3. 12. 2016].

The topic of my thesis was focused on girl's education in Prague in the second half of the 19th century with a focus on learning curriculum. In the first part of my thesis I describe the cultural and historical context. Part of this chapter is the development of education and the position of women in 19th century. In the second part I describe the selected institutions like *Vyšší dívčí škola*, *Americký klub dam*, *Ženský výrobní spolek* and *Gymnázium Minerva*. In these examples, I point out to changes of developmens of education in the second half of the 19th century. I focus on the study subjects and their content.

Americký klub dam

Činnost Amerického klubu dam ve vybraných letech:

1865

- 24 přednášek (F. Studnička, V. Náprstek, K. Hanušová, J. Zeman, A. Studnička, E. Kaizl, Č. Šercl, A. Majer)
- 24 exkurzí
- 5 výletů (Karlštejn, Chuchle, Roztoky, Závist')
- 3 vycházky
- 1 výlet s hluchoněmými dětmi
- 2 dýchánky
- 13 návštěv nemocnic, ústavů, opatroven

1875

- Novoroční dýchánek
- 20 přednášek (J. K. Škoda, J. Erben, J. Zdeněk, S. Podlipská, K. Tieftrunk, V. Náprstek, F. Šulc, J. Müller, A. Slavík, P. Durdík, J. Durdík, F. Dvorský)
- Návštěva koncertu
- 7 exkurzí
- Služba veřejnosti v muzeu a knihovně
- 2 návštěvy ústavů
- 17 výletů (Černošice, Karlštejn, Neutovice-Okoř, Kněževy, Dobřichovice, Chuchle, Benešov-Konopiště, Slivenec, Mnichovice-Stránčice, Lysá-St. Boleslav-Brandýs)
- 1 školní výlet

- 2 vycházky (Hvězda, Bubeneč)
- Návštěva hřbitovů na dušičky

1885

- Novoroční dýchánek
- 15 přednášek (J. Vrchlický, F. Studnička, A. Bráf, S. Podlipská, K. Polák, J. Palacký, J. Durdík, R. Dvořák, B. Frída, F. Štolba)
- 4 exkurze
- Oslava dvacetiletého výročí činnosti klubu
- Oslava Dr. A. Friče
- Několik členek založilo spolek *Domácnost*
- Služba u divadelních vlaků
- Výroba prádla pro mateřské školy
- Služby veřejnosti v knihovně a muzeu
- Návštěva hřbitovů na dušičky

1897 – 1900

- Vítání zahraniční návštěvy v muzeu
- Podpora charitativních akcí a sbírek
- V r. 1898 byl otevřen první český penzionát pro dívky některými členkami
- Služba v knihovně a muzeu
- Návštěva hřbitovů¹³⁰

Seznam odborných přednášek Amerického klubu dam ve vybraných letech 1865-1889:

---

¹³⁰ <http://americkyklubdam.wz.cz/04-cinnost.htm> [cit. 2. 10. 2016].

1865

- Astronomie I. – VI. (Studnička, František Prof. Dr.)
- Mayhew v Německu (Kaizl, E. Dr.)
- O dobročinných ústavech (Náprstek, Vojtěch)
- O vzduchu (Studnička, F. Prof. Dr.)
- Člověk a příroda (Studnička, F. Prof. Dr.)
- Člověk a rostlinstvo (Studnička, F. Prof. Dr.)
- Řeči starého světa I. – IV. (Šercl, Čeněk Prof. Dr.)
- Konference dam v Lipsku (Hanušová, Klemeňa)
- Cukrovarnictví (Zeman, Josef)
- Nizozemí I., II. (Studnička, Alois Prof.)
- Pára a parostroje (Majer, Antonín Prof.)
- Činnost Amerického klubu dam za rok 1865 a program na rok 1866 (Náprstek, Vojta)

1870

- O základech hudby (prof. Zenger)
- Dánové a Dánsko (Kheil, L.)
- Čelakovský (prof. Kouba)
- O malbě (prof. Mužák)
- Divotvorci v středověku (Novotný, E. Prof.)
- Jan Kolář co básník (prof. Zelený)
- Nové vynálezy a jejich upotřebení (Náprstek, Vojtěch)
- Ženy české po bitvě bělohorské (prof. Dvorský)
- Mathew Vasar, zakladatel akademie ženské v Americe (Náprstek, Vojtěch)
- Plato (prof. Jedlička)
- Válka a ženy (Podlipská, Sofie)

- Znovuzrození literatury české v 18. století (Trieftrunk, Karel Prof.)
- Pedagogická přednáška (Škoda, P. Prof.)
- O kráse a kritice její I., II. (Durdík, J. Prof.)
- O základech moderního názoru světa (Studnička, F. Prof. Dr.)

1875

- Soucit (Škoda, P. Prof.)
- O pohraničním horstvu českém s dějepisnými upomínkami (Trieftrunk, Karel Prof.)
- O statistice vůbec a užitečnosti její v životě veřejném i soukromém (Erben, J. Prof.)
- Přednost Evropy před ostatními díly světa (Zdeněk, J. Prof.)
- Jasně chvíle (Podlipská, Sofie)
- O škrobu (Štolba, František Prof.)
- Geografické poměry okolí pražského (Slavík, Alfred Prof.)
- Nový svět u porovnání k starému (Zdeněk, Jaroslav Prof.)
- O jednotě vzdělanosti (Durdík, J. Prof. Dr.)
- Obyčeje cizích národů (Zdeněk, J. Prof.)
- Obrazy z řecké mytologie (Durdík, Petr Prof. Dr.)
- Ze života Michela Angela (Durdík, J. Prof. Dr.)
- Výklad k vystaveným novinkám v Průmyslovém museu (Náprstek, Vojtěch)
- O středověkém románu českém (Šulc, František Prof.)
- Způsoby a mravy národů (Zdeněk, J. Prof.)
- Výklad v museu (Náprstek, V.)
- O skle (Müller, Jan Prof.)
- O domácnosti anglické (Durdík, Josef Prof. Dr.)
- Ze života české paní v 17. století (Dvorský, František)
- Zřízení kalendáře a důležitost jeho pro obecný život (Zdeněk, J. Prof.)

- O záležitostech Amerického klubu (Náprstek, Vojtěch)
- Historie epigramů u Řeků a Římanů se zvláštním zřetelem k literatuře české (Durdík, J. Prof. Dr.)

1880

- O české národní písni I., II. (Pivoda, F.)
- O květinářství v zahradě a v domově (Dumek, J.)
- Giosue Carducci (Vrchlický, J.)
- O českých rybách a rybnících (Brause, B. Prof.)
- Návštěva u římské dámy za dob císařských (Durdík, P. Prof.)
- Život v továrnách (Bráf, A. Dr.)
- Ze života mladé královny na dvoře španělském na konci století XVII. (Frida, B. Prof.)
- O povstání rozdílu v květenách rozličných zemí (Palacký, J. Dr.)
- Studie o dojmech náboženských v prvním věku dětském (Podlipská, S.)
- Zelený vítěz (Zeyer, J.)
- O romantice (Dr. Hostinský)
- Žižka, kulturně-historický obraz (Trieftrunk, K. Prof.)
- O filozofu Leibnitzovi (Durdík, J. Prof. Dr.)
- O smrti (Frida, B. Prof.)
- Výlet na ostrov Rujanu (Zdeněk, J. Prof.)
- Šalamoun a královna Bilkis. Legenda muslimská (Košut, J. Dr.)
- O perském básníku Hafisovi. O básních Hafisových (Košut, J. Dr.)
- O průmyslu sklářském, zvláště českém (Bráf, A. Dr.)
- Sporé otázky Dantovské (Vrchlický, J.)
- Antropologická výstava v Berlíně (prof. Kořenský)
- Hektor Berlioz (Dr. Hostinský)

- Cestopisný obrázek z Prahy na Jihlavu a Tábor přes Nymburk (Bauše, B. Prof.)¹³¹

Soukromé gymnázium Minerva

Studijní plán gymnázia Minervy na školní rok 1895:

PŘÍPRAVKA

První ročník

Český jazyk (3 hodiny/týden):

Učivo odpovídá třetí třídě mužského gymnázia. Soustavný přehled veškerého tvarosloví. Nauka o pádech se zaměřením na význam slov ve větách; fraseologická cvičení. Písemné úkoly co tři neděle, časem domácí, časem školní. Co do látky přilehejte hlavně k četbě, pak k výuce zeměpisné a silozpytné.

Latinský jazyk (12 hodin/týden – 1. pololetí, 6 hodin/týden – 2. pololetí):

Učivo odpovídá první a druhé třídě na mužských gymnáziích. Nejdůležitější tvary pravidelné a cvičení překladů s nimi, jak z latiny do češtiny, tak naopak, se stálým ohledem na správnou výslovnost. Po zvládnutí tohoto učiva, doplnění v oblasti tvarosloví jmen i v nepravidelných tvarů sloves a další procvičování v této látce. Od 15. října každý týden školní úkoly, v 1. pololetí půl hodinové, v dalším pololetí pak hodinové. V rámci zadání domácích úkolů je písemná příprava na mluvnická cvičení z učebnic.

Řecký jazyk (v 1. pololetí nevyučován, 6 hodin/týden – 2. pololetí):

Procvičení tvarosloví jmen až po slovesa. Od 1. dubna každých čtrnáct dní zadání školního úkolu. V rámci domácích úloh příprava na mluvnické cvičení z učebnic.

Katolické náboženství (2 hodiny/týden):

---

¹³¹ Památník třicetileté činnosti bývalého Amerického klubu dam v Praze (1865-1895), jež založil Vojta Náprstek. Praha 1896, s. 66-76.

Opakování dějin Starého a Nového zákona, zároveň s výkladem příslušné liturgie.

Matematika (3 hodiny/týden):

Učivo se rovná učivu třetího ročníku na mužských gymnáziích. Střídají se hodiny aritmetiky a geometrie. Tři písemné práce za pololetí.

- a) Aritmetika – probírání poměrů a srovnatelnosti. Dále opakování učiva zkráceného dělení a násobení. Součástí hodin aritmetiky je také algebra, jejíž součástí je probrání početních způsobů s celými čísly i se zlomky. Mocnění a odmocňování.
- b) Geometrie – opakování základních pojmů z planimetrie. Jednoduché úkoly o přeměňování, srovnávání a dělení obrazců. Pythagorova věta ukázaná na nejjednodušších příkladech. Probrání nejdůležitějších aspektů podobnosti geometrických těles.

Zeměpis (4 hodiny/týden):

Zopakování pojmů z matematického zeměpisu. Popis kontinentu Asie, Ameriky, Austrálie a Afriky a u popisu Evropy se zaměřuje na země Rakouska-Uherska, zvláště pak na Čechy, Moravu a Slezsko. Učivo je rovno učivu ve čtvrtém ročníku na mužských gymnáziích.

Fyzika (3 hodiny/týden):

Probrání problematiky *tepla, akustiky, mechaniky* a otázka vlastností těles.

Německý jazyk – nepovinný předmět (3 hodiny/týden):

Učivo se rovná probírané látce ve třetích ročnících na mužských gymnáziích. Opakování tvarosloví. Problematika tvorby slov a jednoduchých vět i pádů. Procvičování překladů. Učení se slov i frází zpaměti. Četba poezie i prózy. Každých 14 dní přednes článku a zadávání úkolů, jako jsou překlady, popisy či povídky. Vyučovacím jazykem je němčina, v omezené míře čeština.

Druhý ročník

Český jazyk (3 hodiny/týden):

Učivo odpovídá čtvrtému ročníku na mužském gymnáziu. Problematika vět složených a stažených, interpunkce, krácení vedlejších vět a téma časů a způsobů. Probírání prozodie a metriky. /koly jsou zadávány jako v předchozím ročníku. Důraz je kladen na četbu se zaměřením na dějepis a silozpyt¹³².

Latinský jazyk (8 hodin/týden):

Probírané učivo se rovná úrovni třetí a čtvrté třídy na mužských gymnáziích. Problematika předložek, pádů, shody. Zvláštní případy užívání podstatných jmen a zájmen. Užívání způsobů a časů. V hodinách četby se probírá dílo G. J. Caesara *Zápisky o válce gaelské* v rozsahu tří knih, z poezie pak některé Ovidiovy básně (v rozsahu asi 200 až 300 veršů). Na příkladu Ovidiových básní se probírá prozodie a metrika. Každých čtrnáct dní je zadán hodinový školní úkol, dále jsou zadávány i domácí úkoly podobně jako v prvním ročníku.

Řecký jazyk (5 hodin/týden):

Probírání všech slovesných tvarů. Zadávání školních úkolů, co čtrnáct dní, domácí úkoly jsou pak zadávány stejně jako v předchozím ročníku.

Matematika (3 hodiny/týden):

Učivo se rovná úrovni čtvrtého ročníku na mužských gymnáziích. Stejně jako v předchozím ročníku se učivo rozděluje na hodiny aritmetiky a geometrie.

- a) Aritmetika – rovnice o jedné i více neznámých (z rovnic 2. a 3. stupně jsou vybrány ty, které se nacházejí v měříčském počítání. Dále se probírá odmocňování ve 3. stupni, složená úměra, spolkový počet a složité úrokování.

---

¹³² Silozpyt – je starší označení pro fyziku.

- b) Geometrie – vzájemná poloha rovin a přímek, tělesný roh a hlavní druhy těles. Základní výpočty povrchu a obsahu. Do pololetí se konají tři písemné zkoušky.

Fyzika a lučba (2 hodiny/týden):

V prvním pololetí se probírá optika, magnetismus a elektřina. V následujícím se věnuje lučbě. Nejvýznamnější zákony se vyučují s pomocí pokusů, podobně jako ve čtvrtém ročníku na mužských gymnáziích, se zvláštním důrazem na ty, které jsou důležité pro studium mineralogie, jež se bude vyučovat v následujícím ročníku.

Dějepis (4 hodiny/týden):

První pololetí je věnováno opakování antických dějin. V období středověku se zvláště pozornost klade na dějiny slovanských národů, přesněji na významné okamžiky českých dějin a jejich kontext s dějinami Rakousko-uherské monarchie. Probraná látka odpovídá učivu třetího ročníku na mužských gymnáziích. Druhé pololetí je zaměřeno na dějiny novověku, stejně jako ve čtvrtém ročníku na mužských gymnáziích.

Katolické náboženství (2 hodiny/týden):

Opakování katechismu s doklady z biblických dějin. Výklad zbylých částí liturgie, s ohledem na různé období církevního roku.

Německý jazyk – nepovinný (3 hodiny/týden):

Učivo se rovná učivu čtvrtého ročníku na mužském gymnáziu. Opakování tvarosloví. Nově se učí o větě složené a stažené a o užívání způsobů. Četba je stejná jako v předchozím roce. Vyučovacím jazykem je pouze němčina.

VYŠŠÍ TRÍDY

I. Třída

Český jazyk (3 hodiny/týden):

Výklad o nejvýznamnějších slohových tvarech v próze jako je vypravování, popis, líčení a úvaha. Stručný výklad o poezii a básnickém slohu – přehled básnických tvarů druhů, důkladnější rozbor epických básní. Vše je pak uváděno na příkladech v četbě. K věcnému, mluvnickému a slohovému výkladu se přidává i výklad estetický. Memorování a přednášení. Soukromá četba. *Mluvnice*: Přehled hlásek a jejich rozřídění dle původu fyziologického. Nejdůležitější zákony hláskoslovné.

Písemná práce vždy za tři neděle, občas školní.

Latinský jazyk (6 hodin/týden):

- a) Četba – 5 hodin. V 1. pololetí Livius, a sice kniha I., XXI. nebo XXII. nebo důležité kusy z bojů patriciů s plebeji. V 2. pololetí Ovidius, a sice výbor zvláště z *Metamorphos* a *Faustů*. Vedle toho se čte ještě nějakou dobu Livius.
- b) Mluvnice – 1 hodina, a sice cvičení mluvnicko-stylistické. V každém pololetí pět písemných prací školních (poslední z latiny do češtiny).

Řecký jazyk (5 hodin/týden):

- a) Četba – 4 hodiny. V 1. pololetí Xenofónova *Anabasis* nebo výbor dle chrestomatie. V 2. pololetí Homérova *Ilias*, a sice vybrané kusy v rozsahu 2-3 zpěvů, s potřebným výkladem o odchylkách epického dialektu od atického. V jedné hodině se dále pokračuje v četbě Xenofóna. Příprava, memorování slov i vybraných částí z *Iliady*.
- b) Mluvnice – 1 hodina k rozšíření a upevnění atického dialektu.

Každé pololetí čtyři písemné práce (poslední z řečtiny do češtiny).

Matematika (4 hodiny/týden):

- a) Aritmetika – 2 hodiny. Základy dělitelnosti čísel. Zlomky. Číselné soustavy, zvláště pak dekadická. Největší společná míra a nejmenší společný násobek. Poměry, úměry a počítání s nimi. Rovnice prvního stupně o jedné i více neznámých a jejich užití.
- b) Geometrie – 2 hodiny. Planimetrie.

Za pololetí tři písemné práce.

Přírodopis (2 hodiny/týden):

V 1. pololetí probírání nerostů: krystalografie, fyzikální a chemické vlastnosti nejvýznamnějších nerostů. Stručný výklad o vývoji země. V 2. pololetí nauka o rostlinách: charakteristika důležitějších skupin rostlin se zaměřením na morfologii, fyziologii, biologii. Probírají se i některé již vyhynulé rostliny.

Dějepis a zeměpis (3 hodiny/týden):

Starověké dějiny, se zaměřením na Řeky a Římany až do podmanění Itálie. Podrobnější pohled na vzdělanost. Neustálí přehled o zeměpise.

Katolické náboženství (2 hodiny/týden):

Apologetika – nejdůležitější náboženská nauka katolické církve.

Německý jazyk – nepovinný (3 hodiny/týden):

Čtení příkladových prozaických a básnických článků. Výklad a rozhovor přečteného, s důrazem na jazykovou stránku. Přednášení prozaických a básnických článků zpaměti. Jedna hodina překládání z češtiny a při tom zopakování mluvnice. *Fraseologie*: učení se frází, jejich srovnávání s českým významem.

Každých čtrnáct dní školní písemné práce – psaní dopisů. Vyučovacím jazykem je němčina.

II. Třída

Český jazyk (3 hodiny/týden):

V úvodu probírání staročeštiny, rozřídění indoevropských jazyků, zařazení češtiny ke slovanským jazykům, o slovanském písmě a o českém pravopise – přehled staročeského časování a skloňování. V literatuře četba článků ze staré doby. Nejvýznamnější literární jevy té doby. Memorování a přednes. Soukromá četba. Výklad a četba didaktických a lyrických básní z čítanky.

Po třech nedělích písemná práce, občas školní práce.

Latinský jazyk (6 hodin/týden):

- a) Četba – 5 hodin. Z prózy se čte Sallustius a jeho *Catilinovo spiknutí* a *Válka s Joghurtou*, Cicerova I. Řeč proti Catilinovi a Ceasarovo dílo *O válce občanské*. Z poezie je to výbor z Vergiliových *Eklog* a části z *Georgik*. Začíná se číst *Aeneis*.

V jedné hodině se procvičuje gramatika a slohové cvičení. Součástí jsou i písemné práce jako v první třídě.

Řecký jazyk (5 hodin/týden):

Čtyři hodiny četby. V 1. pololetí četba vybraných částí z Iliady od Homéra v rozsahu 5-6 zpěvů. V 2. pololetí Herodotos a hlavní čísta z dějin perských válek. Zejména v 1. pololetí je každých čtrnáct dní věnována jedna hodina četbě Xenofóna.

V jedné hodině se procvičuje gramatika a slohové cvičení. Součástí jsou i písemné práce jako v první třídě.

Matematika (3 hodiny/týden):

Střídají se hodiny aritmetiky a geometrie. Do pololetí je potřebné vypracovat tři písemné práce.

- a) Aritmetika – v 1. pololetí se probírají mocniny, odmocniny a logaritmy. V následujícím pololetí kvadratické rovnice o jedné neznámé a jejich užití v geometrii.
- b) Geometrie – v 1. pololetí se vyučuje stereometrie a v 2. pololetí trigonometrie.

Přírodopis (2 hodiny/týden):

Soustavná výuka se zaměřením na zoologii. Nejvýznamnější záležitosti lidského těla, o úkonech jeho ústrojí; případné upozornění na uchování zdraví. Třídy obratlovců a důležitějších skupin nižších živočichů, vycházející od typických tvarů a přihlíží se k morfologii, anatomii a vývoji – občas je možné přihlédnout k pravěkým tvarům.

Dějepis a zeměpis (4 hodiny/týden):

Dovršení římských dějin od rozšíření římského panství za hranice Itálie až po zánik západorímské říše. Středověké dějiny – dále se přihlíží na dějiny vzdělanosti a zeměpis.

Katolické náboženství (2 hodiny/týden):

Probírá se katolická věrouka.

Německý jazyk - nepovinný (3 hodiny/týden):

Překládání z češtiny a opakování mluvnice jako v první třídě. Frazeologie a čtení stejně jako v první třídě. Při čtení básní estetický výklad epického básnictví, diskuze na základě toho, co studentky už znají z první třídy. Přednášení vzorových článků prozaických i básnických zpaměti. Každých čtrnáct dní písemná práce domácí nebo školní – píše se povídky, přirovnání, líčení, nejdůležitější jednací listy., vždy po předchozím probrání látky ve škole. Vyučuje se v němčině.

III. Třída

Český jazyk (3 hodiny/týden):

Důležitější literární jevy středověku podle školní učebnice. Analyticko-estetický rozbor dramatické poezie na základe čteného dramatu. Soukromá četba. Písemné práce stejně jako v první třídě.

Latinský jazyk (5 hodin/týden):

Četbě jsou věnovány čtyři hodiny. Próza: Cicero – nejméně dvě řeči, poté i jeden z menších dialogů či výbor z některého většího. Poezie: Nadále se čte Vergiliova Aenea. Gramaticko-stylistická cvičení se probírají jednu hodinu. Písemné práce jako v první třídě.

Řecký jazyk (4 hodiny/týden):

V 1. pololetí se čtou tři až čtyři státní řeči od Démosthena. V 2. pololetí pak vybrané části z Odysee v objemu asi šesti zpěvů. Probírání gramatiky a písemné práce stejně jako v první třídě.

Matematika (3 hodiny/týden):

- a) Aritmetika – kvadratické rovnice o dvou a vyšší rovnice o dvou neznámých, které lze převést na kvadratické. Řetězce, vysoké úrokování, řady neurčité rovnice prvního stupně, nauka o skupinách a binomická poučka.
- b) Geometrie – Procvičování trigonometrických úkolů a goniometrických rovnic. Analytická geometrie v rovině a kuželosečky.

Každé pololetí jsou nutné tři písemné práce.

Fyzika (3 hodiny/týden):

Doplnění učiva všeobecných vlastností těles, které se probíralo v přípravce. Mechanika a teplo. Lučba.

Dějepis a zeměpis (3 hodiny/týden):

Novověké dějiny, se zaměřením na vliv náboženství, politiky a národně-hospodářských převratů na vzdělanost lidí. Stále se musí dbát na zeměpis.

Katolické náboženství (2 hodiny/týden):

Katolická mravouka.

Filozofická propedeutika (2 hodiny/týden):

V tomto předmětu se probírá logika.

Německý jazyk – nepovinný (3 hodiny/týden):

Každých čtrnáct dní je věnována jedna hodina překladům z češtiny do němčiny a opakování mluvnice. Dále se čte, nazpaměť se učí fráze, jako v předešlých třídách se přednáší. Estetická diskuze o lyrické poezii na základě toho, co se dívky naučily v hodinách českého jazyka ve druhé třídě. Z dějin literatury se hlavně probírá Klopstock, Wieland a Lessing.

Každé tři týdny práce domácí nebo školní: líčení, přirovnání, snažší rozpravy dle daných dispozic.

IV. Třída

Český jazyk (3 hodiny/týden)

Literatura nové doby. Čtení vybraných literárních příkladů s estetickým výkladem. Stručný výklad o řeči. Řečnická cvičení. Soukromá četba. Vypracování písemných prací stejně jako v první třídě.

Latinský jazyk (5 hodin/týden):

Četbě jsou věnovány čtyři hodiny. Próza: Tacitova *Germania* v rozsahu prvních dvaceti sedmi kapitol a větší souvislé části z obou jeho hlavních děl. Poezie: Výbor z Horátiových ód, epód, satir a epistulí.

Gramatická stylistická cvičení jsou v jedné hodině a písemné práce tak jako v první třídě.

Řecký jazyk (5 hodin/týden):

V 1. pololetí četba: Platonova *Obrana Sokrata* úvodem, poté dva z menších dialogů – *Lachés*, *Euthyfrón*, *Lysis*, *Charmidés*; nebo jeden z jeho větších – *Prótagorás*, *Gorgiás*. V 2. pololetí některé Sofokleovy tragédie, následně se podle možnosti pokračuje v četbě z *Odysee*.

Gramatika a písemné práce stejně jako v první třídě.

Matematika (2 hodiny/týden):

Opakování základů matematiky. Zvláště prakticky řešením úloh.

Fyzika (3 hodiny/týden):

Magnetičnost, električnost, akustika, optika, vlnění, astronomie.

Dějepis a zeměpis (3 hodiny/týden):

V 1. pololetí dějiny mocnářství Rakouska – Uherska v jeho světodějném postavení, zároveň opakování jeho poměrů k ostatním státům a národům – přehledné vylíčení nejdůležitějších událostí z vnitřního vývoje císařského státu. V 2. pololetí podrobný výklad o zemích a národech, ústavách i správách, výrobě a osvětě mocnářství Rakousko-uherského, srovnávání domácích poměrů s poměry v jiných státech, jmenovitě s evropskými velmocemi. V jedné hodině opakování nejdůležitějších řeckých a římských dějin.

Filozofická propedeutika (2 hodiny/týden):

Psychologie.

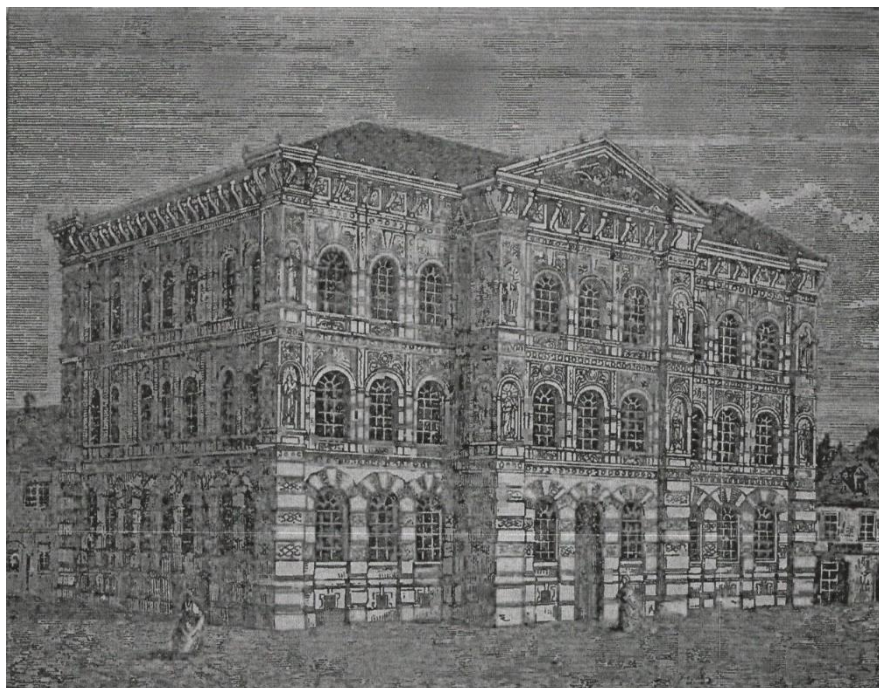
Německý jazyk – nepovinný (3 hodiny/týden):

Překlady a mluvnice, zapamatování si a přednášení stejně jako v předešlé třídě. Čtení vybraných prozaických i poetických děl novější literatury. Estetické rozpravy o dramatické

poezii na základě toho, co se žačky naučily v českém jazyce v předešlé třídě. Čtení vybraného vzorového dramatu. V dějinách literatury se pokračuje od romantiků až po nejnovější dobu. Každé tři neděle písemná práce domácí nebo školní.¹³³

---

¹³³ *Pátá výroční zpráva soukromé střední školy dívčí a spolku Minerva za školní rok 1895.* Praha 1896.

Obr. 1: Budova Vyšší dívčí školy ve Vodíčkově ulici v Praze.

Zdroj: *Vlastenecký kalendář na přestupný rok 1868*, s. 97.

NÁVĚŠTÍ.

Městská vyšší dívčí školav Praze.

(Vodičkova ulice číslo pop. 24 nově.)

A) Přípravka.

Die usnášení starého oboru starších obecních král. hlav. města Prahy otevřena byla školním rokem 1867—68 54řelá přípravná městská vyšší dívčí školy a účelni smorem škólní obecní školy (ovčice 40 žákyn v jedné třídě).

Do I. třídy ze příjímů dílky školné, do III. třídy třelá, do IV. třídy třelá, do V. třídy třelá s přípravnou přípravnou.

Školné 4 zl. měsíčně. Osvobození od placení školného jest záslužné vřeloceno. Zápis do přípravnky buďe konán 14. září. Školní rok počne se čerpat dne 15. září. Školné se přelý bñh plati se buď přelý záplue nebo během měsíce řlpa.

B) Vyšší dívčí škola.

Do první třídy vřelá třelá školy přelýmá se dívky a pavnolá jednácleté a přípravnou, jakou poskytlie pátá třelá školy obecné; do IV. třídy pak dívky aspoň čtrácleté a vřelocostní na třelá třelá školy městské. Do páté třídy přelýmá se posolřasťky aspoň pavnoláleté, do šesté třídy posolřasťky aspoň šestácleté a přípravnou přípravnou.

Školné pro řákyn třelá jest 4 zl. měsíčně, pak 3 zl. záplueho.

Od školního molou bñh osvobozeny řákyn nezřelá nebo chudé přelý vřelocpěhu vřelá čelom. Každá nová řákyn molú zaplatit školné v I. bñh. (Vřelý „Zpřelý školou“ za str. 54.)

Zápis do první třelá třelá třelá jest dne 16. a 17. září; školní rok počne dne 18. září. Záplue z řel. a školné se přelý bñh plati se buď přelý záplue nebo během měsíce řlpa.

C) Zápis řákyn mimořádných.

Do páté a šesté třídy ludo přelýmá se řelá mimořádná posolřasťky přelý jeden nebo několik přelýmá alepca řakřel. a vřelocostlé.

Mimořádné řákyn pavnolá školné pavnolá napřel. a třelá 1 zl. poleleté za každou hodnu třelomního vřelocpěhu, pak 1 zl. záplueho.

Zápis do přelýmá mimořádných (čelom, řelý jazyk) jest ods dne 19. do 30. září. Přelýmá z přelýmá přelýmá se u řelolá mol. vyšší dívčí školy ve Vodíčkově ulici č. 24 (v bñhové vyšší dívčí školy). 19647

Rada městská král. hl. města Prahy,
dne 7. srpna 1898.

Obr. 2: Upoutávka na Vyšší dívčí školu v Národních listech.

Zdroj: *Národní listy*, 11. 9. 1895, č. 250, s. 12.

Obr. 3: Vojtěch a Josefa Náprstkové.

Zdroj: PÁNKOVÁ, Markéta: *Vzdělávání dívek v Čechách*. Praha 2008, s. 12.

Obr. 4: Část členek Amerického klubu dam v roce 1871.

Zdroj: <http://americkyklubdam.wz.cz/06-foto.htm> [3. 12. 2016]

Obr. 5: Čítárna Amerického klubu dam na kresbě Zdeňka Braunerova.

Zdroj: *Památník třicetileté činnosti bývalého Amerického klubu dam v Praze (1865-1895)*, jež založil Vojta Náprstek. Praha 1896, s. 16b.

Obr. 6: Karlína Světlá

Zdroj: MALÍNSKÁ, Jana: *„My byly, jsme a budeme!“: české ženské hnutí 1860-1914 a idea českého národa*. Praha 2013, s. 18.

Obr. 7: Eliška Krásnohorská

Zdroj: PÁNKOVÁ, Markéta: *Vzdělávání dívek v Čechách*. Praha 2008, s. 20.

KRÁTKÁ
MLUVNICE ČESKÁ.

NAPSAL

DR. JAN GEBAUER.

VYDÁNÍ DRUHÉ, OPRAVENÉ.

CENA 60 KR., VÁZ. 85 KR.

V PRAZE A VE VÍDNI.
NÁKLADEM F. TEMPSKÉHO
KNIHKUPCE CÍSAŘSKÉ AKADEMIE VĚD VE VÍDNI.
1894.

Obr. 8: Titulní strana učebnice češtiny pro první třídy gymnázia Minervy.

Zdroj: GEBAUER, J.: *Krátká mluvnice česká*. 2. vyd., Praha 1894.

jako prostředek proti spánku. Z Evropanů první Rusové a Holanďané čaj poznali. Roku tisícého šestistého desátého hollandsko-východoindská společnost¹⁾ obchodní vyměnila několik balíčků¹⁴⁾ čaje za listí¹⁾ šalvějové, které pokládáno za bylinu¹⁵⁾ léčivou; a r. tisícého šestistého třicátého osmého ruské poselstvo v Mongolsku vzájemným darem¹⁶⁾ za kožešiny¹⁾ sobolí obdrželo několik liber čaje. Brzy čaj od evropských lékařů jednak vychvalován¹⁷⁾ jest jako prostředek proti všelikým nemocem, jednak také za škodlivý prohlašován¹⁸⁾. Okolo r. tisícého šestistého šedesátého čaje již naléváno¹⁹⁾ v Londýnských krémách, brzy po té i v Paříži. Od té doby rozšířil se po vsi Evropě; ale nejvíce užívá se ho v Anglii, kdež ho²⁰⁾ připadá do roka²¹⁾ na hlavu²²⁾ tři libry. Po Anglii nejvíce rozšířen jest na Rusi.

¹⁾ slož. slovo. ²⁾ opis sloves. sollen; cf. I. 5. ³⁾ seit. ⁴⁾ gen. podst. jm. ⁵⁾ gewinnen. ⁶⁾ ku podm. man. ⁷⁾ zkrat. infin. s um. ju. ⁸⁾ ber Opfer. ⁹⁾ mollen s prostým infinit. ¹⁰⁾ können (genau angeben). ¹¹⁾ das Aufgeben. ¹²⁾ zu ... (země = der Boden). ¹³⁾ entsprechen. ¹⁴⁾ das Päckchen. ¹⁵⁾ die Arzneipflanze. ¹⁶⁾ als Gegengeschenk. ¹⁷⁾ anpreisen. ¹⁸⁾ erklären (für...). ¹⁹⁾ ausgeben (acc.). ²⁰⁾ cf. před. cv. pozn. 5. ²¹⁾ adverb. ²²⁾ na hlavu případ. = auf den Kopf kommen.

[48. Bitva u Kreščaku¹⁾ a krále Jana Českého hrdinská²⁾ smrt r. 1346.

Král Edward III. Anglický vpadl s velikým vojskem do Francie. Král Jan jsa³⁾ přibuzný Francouzského krále Filipa hned strojil se⁴⁾ mu na pomoc⁵⁾. Když ho věrní jeho⁶⁾ prosili, aby⁷⁾ nejezdil, ptal se jich, zdali⁸⁾ myslí, že nenajde cesty do Francie, kterou⁹⁾ již přečasto⁹⁾ jel? „Pospíším¹⁰⁾ svému příteli na pomoc, a zastanu se dítek své dcery.“

Z Čech vzal s sebou pět set přílbic¹¹⁾, z Lucemburka posila¹²⁾ přišla mu naproti; Římský král (Karel IV.) a četní pánové čeští ho doprovázeli. Hotovost¹³⁾ dorazila¹⁴⁾ před St. Denis v rozhodnou chvíli¹⁵⁾, kdy obyvatelé Pařížští s věže Notre-damské viděli Passy, St. Germain-en-Laye, Nanterre, Ruel, Saint-Cloud, Neuilly hořeti plamenem¹⁶⁾, a král Edward s „Černým princem“ (princem Waleským, svým synem) stanul¹⁷⁾ před branami hlavního města. Když objevil se král Jan, anglické vojsko šestnáctého dne srpna roku tisícého třicátého čtyřicátého šestého couvlo¹⁸⁾ za Seinou a dne dvacátého druhého dorazilo¹⁴⁾ k mostu u Remy; avšak české prapory je předstihly¹⁹⁾ a u Abbeville-e uvítaly²⁰⁾ ostrým mečem. Králi Edwardovi bylo²¹⁾ zase ustoupiti; i postavil se²²⁾ dne dvacátého pátého u Kreščaku, kdež hodlal svésti bitvu²³⁾ rozhodnou. (Brzy sešli se²⁴⁾ tam všickni zástupcové francouzští, ale nemohli se umluviti²⁵⁾ o řádný šik bitevní²⁶⁾, pročež v pozdějších dobách právem o bitvě této se říkalo²⁷⁾, že vojsko francouzské mělo hojně²⁸⁾ rukou, ale žádné hlavy.

¹⁾ Crechy n. Crech; ²⁾ slož. slovo (ber Selbstob). ³⁾ přil. jakožto příb. ⁴⁾ sich bereit machen. ⁵⁾ v něm. dolož jsi (zu Hilfe kommen, eilen). ⁶⁾ seine Ge-

Obr. 9: Ukázka ze cvičebnice němčiny pro čtvrtou třídu gymnázia Minerva.

Zdroj: MOUREK, V. E.: *Cvičebná kniha ku překládání z jazyka českého na německý, pro vyšší třídy středních škol*. Budějovice 1883, s. 35.

Místopis.

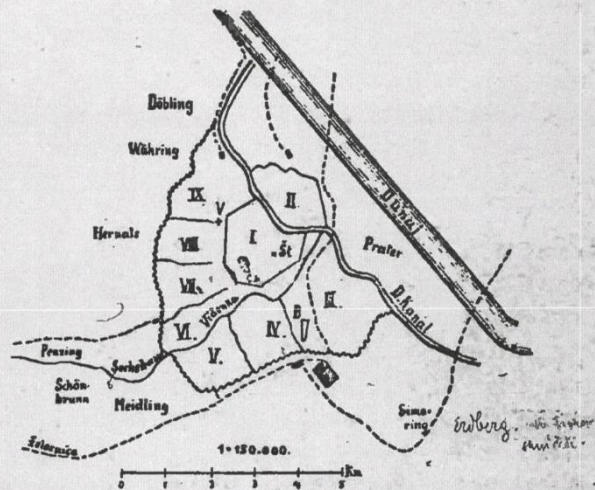
1. Arcivévodství dolnorakouské.

Země drží skoro 20 tisíc km^2 , a má obyvatelů $2\frac{1}{2}$ mill., národnosti hlavně německé, náboženství hlavně katolického.

A. Vídeň.

Poloha. Vídeň (něm. Wien), hlavní město Dolních Rakous a celé říše, leží ve vídeňském úvale, na úpatí vídeňského Lesa, na pravém břehu dunajském, a ježto jedno ráme

Výkres 1.

dunajské město protéká, částečně na ostrově při říčce Vídeňce, která tam do Dunaje vtéká.

Obyvatelé. Ve Vídni bydlí nad $\frac{3}{4}$ milionů lidí, a v místech k Vídni těsně přiléhajících (Vororte zvaných) skoro 400 tisíc; národnosti jsou hlavně Němci (Němečů $\frac{3}{4}$, jiných $\frac{1}{4}$) Čechoslovanů bydlí ve Vídni asi tolik, kolik v největším českém městě, Praze. Části Vídne jsou:

Obr. 10: Ukázka z učebnice pro čtvrtou třídu gymnázia Minerva.

Zdroj: TILLE, A.: *Statistika mocnářství rakousko-uherského*. Praha 1887, s. 28.